

glas

ČASOPIS ZA
POLITIKU I
KULTURU ~

God. IV.

1960

Br. 1

U OVOM BROJU:

JEZIK I SRCE

MI TREBAMO APOSTOLE

HRAST

RAZGOVOR U NOĆI

GOLGOTA

NOVA HRVATSKA LIRIKA: DRAGUTIN TADIJANOVIĆ

NEŠTO O IGROKAZU "KOLIKO SMO, TO SMO" OD AUGUSTINA BLAZOVIĆA

HRVATSKOM AKADEMSKOM KLUBU

NEŠTO O NARODNIM NOŠNJAMA

"ERZKROBOHT" I VELIKONIJEVCI

GRADIŠĆANSKA KRONIKA

PJESME:

DRAGUTIN TADIJANOVIĆ / VLADIMIR VUKOVIĆ / IVAN BLAŽEVIĆ /

JOSIP RADOSTIĆ / S. Š.

"GLAS" IZDAJE HRVATSKI AKADEMSKI KLUB

Beč VII. Ulrichsplatz 4.

UREDNICI

Martin Prikosović

Stjepan Šulek

"Glas" izlazi četiri puta godišnje.

Pretplata za četiri broja 16.-s.

Mišljenje pisca ne mora se slagati s mišljenjem uredništva.

ČITAJTE I ŠIRITE "GLAS"

P. b. b.

Beč, ožujka 1960.

JEZIK I SRCE

JEDNA OD NAJVAŽNIJIH SVRHA "GLASA" SASTOJI SE U TOME, DA GRADIŠĆANSKI HRVATSKI NAROD VODI BLIŽE KNJIŽEVNOM JEZIKU. - OBIČNI NAROD U GRADIŠĆU NE RAZUMIJE KNJIŽEVNOG JEZIKA, JER NIJE IMAO PRILIKE, DA GA NAUČI. - ZATO TREBA IZABIRATI ONE IZRAZE, KOJI SU BLIŽI NAŠEM NARJEČJU.

Glavna dragocjenost nekog naroda jeste njegov materinski jezik. Moglo bi se reći: u jeziku zivi narod. Naročito jedna manjina zivi samo tako dugo, dok je ona u stanju sacuvati svoj materinski jezik. Izumre li jezik, tada s vremenom izumiru i sva narodna svojstva manjine. Iako ona još dalje nosi u podsvijesti razne karakteristicne i rasne crte, starodrevne narodne obicaje ili duboko zacijepljeno blago narodne kulture (narodne pjesme, pirovne obicaje i t.d.), sa nestankom jezika nestane i narodna manjina.

Ovo iskustvo pelja svaku narodnu manjinu, da se bori za svoj jezik, da se brine za podučavanje svoga jezika u školi i da traži veze s onim državama, gdje se govori i piše isti jezik. Iz ovog skusenja trsi se i HAK kao i njegov casopis "GLAS", da na prvo mjesto utvori program stavi brigu za hrvatski jezik. U klubu je u toku prošlog semestra počeo radom tečaj hrvatskog jezika, koji mlade akademicare podstrekava, da odusevljeno uče hrvatsku gramatiku. A jedna od najvažnijih svrha "GLASA" sastoji se u tome, da gradišćanski hrvatski narod vodi bliže književnom jeziku.

Zašto je potreban ovaj put, ovo približenje hrvatskom književnom jeziku? Jezik nije mrtva stvar. On zivi, on se stalno razvija. Upravo u 400 godišnjem razvitku leži uzrok, da je nastala tolika razlika među našim narječjem i književnim jezikom.

Nista protiv narječja. I u staroj domovini dalje žive čakavci, štokavci, kajkavci, ikavci i t.d. Narječja SU I NARODNI REZERVOAR, NARODNA BLAGAJNA, ZDRAVO VRELO, iz kojeg može književni jezik crpiti zdrav napitak. U hrvatskim narječjima postoji mnoga lijepa pjesma (mislimo samo na Dragutina Domjanića ili na našeg Matu Miloradića) i književna djela druge vrste. Treba dakle i narječja njegovati. I "GLAS" bi morao pisati dijelom i u gradišćanskom narječju, ako on želi svoj upliv proširiti i u narod. A to na svaki način mora. Jer SPASAVANJE HRVATSKOG NARODA U GRADIŠĆU MORA BITI GLAVNA SVRHA "GLASA". A obični narod u Gradišću ne razumije književnog jezika, jer nije imao prilike, da ga nauči. K tome pridodamo još činjenicu, da seoski covjek mnogo jače visi na tradiciji, onda nam je jasno, da on teško podnosi novotarije. Mi se moramo sazivjeti u ovoj psiholoskoj situaciji i umjesto da predalekim skokom letimo u sjajne visine književnog jezika (jer tako bi se otudjili od našega naroda), radije od koraka do koraka strpljivo upoznavajmo naš narod s ljepotama toga jezika, te mu tumačimo da ga on već tako razumije. Zato u pisanju člankâ na književnom jeziku treba izabirati one izraze, koji su blizi našem narječju.

Jezik je sigurno glavno blago narodne manjine. Jezik je jako važan. Ipak ima nešto još važnijega. A TO JE HRVATSKO SRCE.

Bilo je to u jeseni prošle godine pri jednoj živoj diskusiji u klubu. Diskutiralo se je opet o tome, kako bi se morao pisati "GLAS". U toj diskusiji rastumacili su nam dva - u cijelom Gradišću dobro poznati - gošta kluba, kako i zašto nastase oni dobri Hrvati. Zato jer je još u maljanosti jedan Hrvat ognjenog srca, župnik Martin Mersić st., razario njihova srca za hrvatstvo. I onda od vise se mjesta pokazalo i potvrdilo: hrvatsko srce je još važnije nego li jezik. Iz toga slijedi, da se netko ne treba osjećati za ne-Hrvata ili polu-Hrvata, ako on ne govori ili ne

piše točno književnim jezikom. Ovo se tiče prije svega naših Hrvata Sjevernom Gradišću. Oni miješaju mnogo njemačke riječi s hrvatskim govorom. Ipak oni neka smatraju sebe za Hrvate. Namjesto toga, da ih karamo i da im predbacujemo, kako oni više nijesu pravi i dobri Hrvati, razarimo njihova srca za hrvatsku pjesmu, za hrvatsku dramu, za hrvatsku školu, za hrvatsku štampu, za hrvatsku povijest i t.d. U ovom smislu mora raditi propaganda na nutra.

Narodu treba ukazati na ljepotu naše prošlosti, ali i na to, da budućnost naše manjine još nije izgubljena. Naš narod treba još više oduseviti nasom narodnom pjesmom, plesom, igrokazom. Pri tome se prije svega mora apelirati na zdrav razum, koji jasno kaže: dva je više nego jedan! Jedna stara izreka lijepo kaže, da svaki čovjek vrijedi toliko, koliko jezika zna. Ako mi govorimo dva jezika vrijemo više nego onaj, koji govori samo jedan jezik. Smijemo li mi prema tome našoj djeci kratiti, da uče hrvatski jezik? Ne. ZATO ZAHTIJEVAMO DVOJEZIČNE ŠKOLE U KOJIMA SE NAŠA DJECA MOGU NAUČITI I HRVATSKI I NJEMAČKI.

To bi morala zahtijevati već zdrava pamet. No ona će to zahtijevati samo onda, ako ju na to goni srce, koje treba razdražiti, razariti. Jer našu budućnost ne će odluciti samo jezik, nego još više hrvatsko srce.

P. dr. Augustin Blazović

MI TREBAMO APOSTOLE

SADA JE NA NAMA RED, DA POKAŽEMO ŠTO ZNAMO, ČIJI SMO, TKO SMO. PUT HRVATSKOGA AKADEMSKOG KLUBA VODI GORE. JA SAM HRVAT SA SVIMA DOBROTAMA NOGA NARODA, SA SVIM LOŠIM.....

Danas smo mi na onom stupnju, da već samostalno možemo raditi, da kako-tako cvrsto stojimo na vlastitim nogama. Danas više nije naš jedini i glavni zadatak, da naše hrvatske studente iz Gradišća sakupljamo u klub. Sada stojimo mi i pred drugim i većim zadaćama, koje ćemo morati riješavati. Inteligencija gleda na nas, narod zna o nama, ma da ne u svakom selu. Da nas kritiziraju, ponižavaju, hvale i uzvisuju, znak je, da prate naš rad. Oni čekaju od nas nešto, što moguće ni oni sami ne zraju d'finirati. Oni guraju jedan dio odgovornosti na nas. Oni kažu: Od vas ovisi naša budućnost.

Led se počeo topiti u našu korist, od naših vjetrova. Sada je na nama red, da pokazemo što znamo, čiji smo, tko smo. Ja bih volio, da se o ovom pitanju kod nas danas i u budućnosti diskutira. Da se diskutira o tome, kuda ćemo, kako ćemo, na koji način i zašto? Kako i na koji način glavna su pitanja koja moramo riješiti.

Put HAK-a vodi gore. Danas je veća naša odgovornost, nego što je bila prije dvije ili pet godina. Veća je jer radimo, jer nam izumiraju aktivisti, jer nas ruše svakojaki suprotni elementi. Mladi ljudi, snažni i bogati idejama, moraju biti svijesni da se suprostave svim vanjskim i unutrašnjim elementima, koji su za nas destruktivni.

Da se ovaj rad dobro sprovede i otkloni potrebno je, da svaki član HAK-a bude na čistu svojim položajem, zadacima. Svaki, koga je majka Gradišćanka (Hrvatica) porodila i othranila i govori hrvatskim jezikom, dužan je, da učini sve najbolje za narod.

Narodnost je slična krvnom rodbinstvu, plemenu po krvi, slavna kršćanstvu, u koje stupa čovjek krštenjem. Svoje narodnosti nitko se ne može samovoljno odreći, kao što se ne može svoga oca, majke, braće, rodbine, plemena ili svoga kršćanstva. Hrvat je - svijesno ili nesvijesno - svaki čovjek, koji se je rodio od hrvatskih roditelja, ma na kojoj strani svijeta. Narodnost ne određuje državljanstvo.

Ispred odgovornosti ne može nitko pobjeći. Ni Jonaš nije mogao pobjeći ispred božje zapovjedi. Kršćanin ne može pobjeći ispred svojih dužnosti. Ako komunist na Istoku ne ispuni svoje dužnosti, onda će ga objesiti. Ovdje se ne vješaju ljudi zbog zanemarivanja svojih dužnosti, ali i oni će biti jednom pozvani na odgovornost. Svaki će biti pozvan na odgovornost na sudnjem danu, kada bude klećao pred Gospodinom. On će nas pitati: Je si li dobro služio svoj narod, svoju obitelj, svoju družinu, svoju okolinu, svoju općinu? Ti ćeš odgovoriti: da! A on će tebe dalje pitati: Je si li lagao ili nešto tajio? Ti kao čovjek opet ćeš odgovoriti: ne! A Gospodin tebi: Je si čovječe! Tajio si i lagao onda, kada si majčinu, očevu, rodbinsku krv zatajio, kada si prao iz sebe narodnost kao Pilat svoje ruke, kada si se priznao drugim nego što jesi, kada si bio kukavica, kada nisi imao snage i časti svakomu u lice kazati: Ja sam Hrvat, kao i moji, ma da su siromasi, malobrojni, mnogo puta dosadni, loši, tupi i neinteligentni u mojim očima. Ja sam Hrvat sa svima dobrotama moga naroda, sa svim losim stranama moga naroda i sa svim osebinama Hrvata. Ako zatajiš svoju narodnost isto si tako lagao, kao da si ukrao nekoliko tisuća silinga od susjeda, te kazao, da ih nisi ukrao. Što si se Hrvatom rodio, to ne možeš oprati sa sebe kao prasinu, to ne možeš ispljunuti iz sebe kao slinu, to ne možeš zatajiti i lagati, jer si u tom momentu zatajio svoju vlastitu krv, svoju majku, svoga oca, svoju rodbinu. Nacinio si moralni zločin protiv samoga sebe. Narodnost se ne kupuje kao krava na sajmu. Pripadnost tvoju određuje tvoja krv, ime, ćud i srce, koje si od Boga dobio. Ti i ja, tvoji i moji roditelji, djedovi i pradjedovi. Narodnu pripadnost čovjek ne može mijenjati kao kosulju. Kao što čovjek ne može protiv toga ništa učiniti ako ima crnu, plavu, smeđu ili drugačiju kosu, ovakav ili onakav nos, ovakvu ili onakvu glavu, tako isto nitko ne može protiv toga ništa, da se netko rodio kao Hrvat

Sada, kada smo na čisto time, da se narodnost ne može istrešiti iz sebe kao črešnja s drijeva ili mis iz rukeva, da se ona ne može zatajiti, jer to bi bila laž, a lagati je grijeh, a grijeha se bojimo, postavljamo pitanje, koji su naši zadatci? Odgovor je jednostavan. Kada sam svijestan toga, da sam Hrvat, da sam odgovoran za druge Gradišćane, a oni za mene, kao što su kršćani odgovorni jedan za drugoga, za svoje bliznje, onda su mi jasni ciljevi. Mi smo odgovorni za svakoga onog, koji još luta, koji još ni sam ne zna, tko je, kamo pripada, kuda mora, čiji. Svaki, koji je svijestan, dužan je, da pomogne lutalici, da se bori za svakog Hrvata do posljednjeg, da radi isto tako, kao što su radili apostoli za kršćanstvo. Njih je bilo samo 12, pa su ipak oborili citav tadašnji svijet. Nas u HAK-a ima samo nešto više. Pitanje je samo, da li smo mi uvjereni Hrvati, u hrvatstvo, kao što su apostoli bili u kršćanstvo. Oni su bili prosti ljudi, ribari. Je li imaju naši studenti tako zdravu pamet, tako čvrsto uvjerenje, kao što su imali apostoli? Ili smo mi samo agitatori, farizeji?

Svaki duhovni radnik, koji uvjerenost radi, na osnovi svojih doživljenih ideja je apostol svoga naroda. Svaki onaj, koji radi za svoju materijalnu korist, za svoje lične ciljeve, kao neki nadničar, samo je agitator, farizej, vrijeđan sazaljenja. Ako smo samo agitatori, onda ni mrvicu nismo bolji od komunista, jer dobar komunist vjeruje fanatično i fatalno u nemoguće.

Zasto ne bi mi vjerovali u ono, što je stvarnost, javna istina? Zasto ne ćemo priznati istinu? Zasto lažemo?

Prvi zadatak našeg kluba mora se sastojati u odgajanju svijesnih ljudi za naš narod, u odgajanju apostola, ne agitatora. NAŠ KLUB MORA MIJESITI KVAS, KOJEG MAJKA STAVI U TIJESTO, DA BI SE DRUGI DAN NAPUNILO KORITO. I MI MORAMO POSTATI KVAS U TIJELU NAŠEGA NARODA. Kvas koji će povećati snagu, pomnožiti nas, ubrzati spori krvotok. Malo naš ima u HAK-a, ali dosta, da doista budemo kvas.

Svaki je dužan, da radi po svojim sposobnostima i mogućnostima:

biti apostol i širitelj svoje narodnosti. Kako sve ovo najjednom? - bi ste mogli sada pitati. Sigurno nije ovo proces od danas do sutra. To je dugotrajan proces, koji zahtjeva mnogo strpljenja, rada, lojalnosti i veliku dušu.

Vrijeme je zrelo, vrijeme je tu. Nitko se više ne može začahuriti, zamotati u svoje lijepe snove kao gusjenica. Kao što ni Bog nema sjene za lijene i nemarne, da bi u nju mogli leći i dobro hrkati, isto tako nema niti narodnost sjene pod kojom se može dobro psovati u hladu.

Vrijeme je tu!

Mi moramo organizirati što više predavanja, u prvom redu za članove kluba. Neka svak znađe, tko je, što je, odakle je, čiji je, što ima, što mu je dužnost. Kada se ovo stablo ocvrsti i ojača, moje se misli produžavaju daleko -- daleko ...Svak ima svoju okolinu, svoje selo, jer smo skoro svi iz sela. Nek svaki od nas mosi naše ideje po selima, neka zarazuje našim mislima hrvatski narod, aktivno i izdržljivo. Jer, ako si svij stan toga, tko si i što ti je dužnost, Bog će tebi pomoći. A ako svoj talent ne iskoristiš 100%, ti si izgubljen.

Mi smo jedna ćelija! Da, naš klub je jedna potpuna ćelija, koja ima glavu i rep. Svi vi dobro znadete, da se ćelije množe. Mi kada idemo u naše selo, kući, u naš dom, djelovi smo jednog tijela. Ovdje je glava ćelije predsjednik, a doma u selu ili u hrvatskoj okolini svaki se mora truditi, da bude glava jedne posebne ćelije. Tako će mi biti ujedno glava i ćestice. Mi sakupljamo i moramo sakupljati snagu u klubu, ali sa tom snagom mi nesmiemo sebično se kretati među našim nezalicama, mi moramo sakupljenu energiju bacati i sijati u našoj okolini, kao sjeme u zemlju. Moramo se truditi, da izradimo posebne ćelije u narodu i te ćelije prikopčati s drugim ćelijama, tako da bi svaka od njih mogla fungirati sa glavom, sa HAK-om. Da te organizacije jos ne postoji, krivi smo mi sami, ja, ti, on (i svi). Svaki član HAK-a mora nositi u sebi vatru, oganj narodnosti, oko koga ognja se siromasi sakupe; čundravi, prokidani, pođerani, koji zebe i drhšće od zime. Na kraju-krajeva, klub mora postati granje, suk, koji se baci na vatru, da bolje gori. **AKO DOLAZIŠ U KLUB NEMOJ MISLITI, DA SI TIME VELIKO HEROJSTVO UČINIO.** Ti time ispunjavaš samo svoju dužnost. **KLUB MORA POSTATI REZERVOAR SNAGE, KAMO DOLAZE ČLANOVI DA SE NAPUNE SNAGOM I VESELOŠĆU. KLUB MORA ZA ČLANOVE POSTATI "SVETIM DUHOM", KOJI ĆE IH VOLITI, POMAGATI IM, KAO ŠTO SVETI DUH POMAŽE ČOVJEKU U SVAKDAŠNJEM ŽIVOTU.** Klub mora postati vječita vatra, koja gori, ali nikada ne izgori. Glava tijela. Tajna glava.

Mi moramo ubrzati krvotok između tijela i glave. Kada se ubrza krvotok, onda se ne ćemo bojati, da će glava klonuti i propasti. Ako glava počne izvršavati svoju funkciju, tijelo će mu davati potrebnu hranu. Onda ne će više biti pitanja, odakle hrana (novci).

Snaga i čistoća misli leži u harmoniji, koja mora vladati između tijela, udova i glave.

Naš zadatak je veliki! Vrijeme nas zove! Mi moramo početi! Odgovornost, koju preuzimamo na sebe je velika. Neka svak znađe; koga je rodila hrvatska majka, ne može tajiti svoje hrvatstvo, jer ako to čini, on laže. A tko je svijestan svoje narodnosti, svoje narodne pripadnosti, taj je dužan, da učini sve što god može za svoj narod.

ČLANOVI KLUBA MORAJU POSTATI KVAS U TIJESTU.

Nikola Benčić

HRAST

Žubori voda tiha, malo mutna. Još se od dažde očistila nije. Usamljeno i monotono. Bez zvučnih glasova. Uzduž rijeke vodi uski puteljak i grmovi sire svoje sibe u previjanju prema vlažnom tlu. Smeće, suho i mrtvo šiblje, zaostavilo se na obali, kad je rijeka nabujala i poplavila ovu gacijinu sumu i ovaj puteljak, kojim sada gaze moje noge, moji tihi koraci, čitava moja pojava od pete do glave, od krvi do misli.

Šećem i gledam u vodu mutnu, pa u grmlje, a najviše ra zaostala stablja uz šamu obalu. Gledam i sebe.

Iznad sume, rijeke i polja, iznad moje glave bježu, lete vrane, crne vrane. Vidi, kako sam ja njima sličan! One lete, lete, zbunjeno i glupo lete, bez smisla, s jednim sadržajem, da se održe, da se nahrane. Vrlo slično meni.

I pitam se, kud sam to opet zalutao, u koji to nepoznati, daleki i tuđi svijet? Nigdje čovjeka nema, sela ni grada. Najbliži grad nalazi se po prilici deset kilometara od ove usamljene zemlje.

Ipak sam svijesno zalutao u ovu široku samoću majke prirode. Nećujno sam pobjegao iz sredine žive stvarnosti, iz čovječanstva poletnog, strastvenog i bučnog. I sada kao ptica bez svoga doma lutam ovom mokrom obalom, ovim uskim puteljkom, koji vodi ne znam ni sam kuda i kamo. A hvata me strah, da ne zalutam u širinu iz koje više nema povratka u polje stvaranja. Jer sve je nekako nejasno, mutno i tužno. Kad na to mišlim obuzima me strepnja i nelagodnost. Što je svemu tome povod? Nešto mora biti. Nešto stravičnog, očajnog i ljudskog, duboko ljudskog. Samo znam, da osjećam potrebu, da zaurlam u jednom pravcu, da se potpuno izivim, strastveno i uzbuđeno. Čovjek živi, da se izivi. Ljudi ga respektiraju samo onda, ako on griješi. To mi se barem tako čini.

Putujem sam...

A život zahtijeva da budem bučan, da odbijam blijede zvukove neprijatelja, strastvenije i aktivnije. Mrzim svoju pasivnost, svoju povučenošću, jer znam, da je čovjek dužan činiti sve što mora, sve što može, kako bi se nešto postiglo, nekakav cilj, da bi se on na sudnjem danu pred Bogom i vječnošću mogao nečime opravdati.

Lutam uz ovu obalu tiho i tužno. A u zelucu brunda glad, u udovima osjećaji slaboće. Uz to pak svijesno nastojim, da se moje misli vraćaju na onu stranu granice, preko gora i rijeka, tamo na ognjišće, u krilo matere zemlje. Želio bih i zapjevati, glasno i veselo, ali nisam izvježbao svoj glas u djetinstvu, nisam sposoban za tu divnu i radosnu umjetnost, kojom čovjek ublažuje svoju bol i tugu.

Putujem u susret nečega, u susret ne znam čega. Samo znam, da se želim produžiti i proširiti svoje vidike, skupiti sebe i zaboraviti stari moj svijet, koji me još uvijek muči i gusi. Kako se preobrazuje ova priroda i ovo veliko nebo iznad moje glave, tako se želim i ja preobražavati u hiljadu mogućnosti, u hiljadu dizanja, u hiljadu spuštanja.

Glavom kao bogci putuju stihovi mršavi, stihovi slični skeletu, riječi, nepovezane rečenice, koje u mene ubacuje oblačno nebo, mutna voda, komadić dalekog suncanog neba, pupanje i cvat prirode, glad i nevolja moja i svi odpaci zrenja, ploda i života.

Sad usta -apuću:

Oblaci oblaci oblaci
 nekamo nećujno let
 i voda plovi mutna
 suma se zeleni
 i ja nekamo tako putujem

zeleno tlo diše mladenački
 napadale su kiše
 kiše su natopile dobru zemlje
 kiše su nahranile biljke
 i sad sve raste sad sve raste
 a mutna voda plovi
 nekuda plovi

Nekako sam sada mek. Kao da u životu nema katastrofa, kao da cijeli svijet nekuda samo nećujno plovi.

Prilicno sam se odalečio od stvarnosti. Kuda ću takav? Trebao bih zapravo poći natrag u čovječanstvo, u kojem se biju snage, gdje bitka ruši monotoni tok života, gdje čovjek sam stvara buru, grom i kišu. Tamo je moj dom, tamo je moj pravi zavičaj. No još nije podne, još je jutro zeleno ali s oblacima pomućeno, jutro usamljeno, melankolično i monotono, još je nezrelo moje jutro.

Sad sam sam. Ne znam zašto. Tako to valjda biva s nama mladima, koji se u tužnom djetinstvu nijesmo do kraja izživjeli s igrama i sami sa sobom, koji smo suviše malo udisali svježinu djevice zemlje, velebnog i glasnog Sunca, zelenih suma, livada i polja, a previše svakojakog šmrada, prolijevanje nevine krvi bliskih ljudi, neopisivo jezive doživljaje klanja i ubijanja.

Pomalo koracam i približujem se debelom hrastu, hrastu široke krošnje i debelog korijenja.

Hraste hraste
 kako si širok i postojan
 ohrabri me i brani

Sklonio sam se pod krošnju debelog hrasta i promatram njegove duboke i duge žile. Krošnja me njegova malo štiti, prividno štiti od nepogoda. A glavom se mojom opet što-šta vrti mutnog, nejasnog, kad-kad i veselog i svjetlog. Ako sam u stanju da se smijem, onda se u meni diže djetinja radost. Ta me radost tako snažno prožima, da se veselim biti veliko dijete, koji svoje akcije vrši ipak svijesno. Ta se radost onda prožima po mojem korijenju, združuje se s mirom, vjetrom, pupanjem i ponosom ovog usamljenog Hrasta ispod kojeg ovdje sada stojim i još prilično pasivno čekam i gledam, promatram i drhšćem. Ova radost uspijeva da mi ublaži bol i tugu, moje - reko bih - sumorne duše, ona uspješuje moj opstanak na rubu života i bura.

Hrast moj diže se visoko iznad grmlja i gacije, sve do sivog neba.

I gledaj, i ja se nekako zelenim, još više se pomladjujem. Nekad mi se čini, da ću doista postati pravi cvijet iz kojeg će izrasti zreo plod, baš onako, kako sam sanjario davno pod strehom rodne kuće. Želja me prožima, da se još strastvenije saživim s usamljenim Hrastom, koji ima svoju hiljadugodišnju tužnu i krvavu povijest. Hoću da moje žile, moj rast, moje proljeće, ljeto, jesen i zima, budu čvrsti i nerazdijeljeni dijelovi usamljenog i ponosnog Hrasta pored grmlja, gacije i vode, kad-kad mutne i nabujale, kad-kad bistre i jasne.

Pogled produžavam u nebo, na oblake i komadić sunčane svjetlosti i njenih životnih zraka i nekako osjećam, kako se talasa vječnost u hodanju oblaka i skrivanju Sunca i plavog neba.

Biju se u meni struje i pojmovi...

Blista pred mojim očima čitava moja prošlost. Bio sam dijete rođen od seljačkih roditelja. Vidim tužno lice moje majke, njenu majčinsku tugu i bol, njenu brigu za svojim najstarijim sinom, da se u svijetu ne pretvori u lošeg čovjeka. Vidim sebe, oholog dječaka, kako prezire okolinu svoju, vrsnjake i sterije ljude, vidim sebe

u ratu, vidim sebe u školi, jednog dječaka, kojega je nešto mučilo a on nije znao što. Vidim se na rubu života, uvijek samo na rubu života od kolijevke do dana danasnjega, na rubu katastrofa, na rubu poleta, na rubu pokretanja svijeta i čovječanstva. Vidim se, vidim se, kakav sam bio i kakav sam danas pred svršetak proljeća, sada tu pod krošnjom Hrasta, s kojim se želim potpuno združiti, da zajedno odolijevamo burama, olujama i navalama neprijatelja, stranih elemenata.

Sad sam zašao i u vitalne probleme svijeta, tako u fantaziji, pasivno i, opet samo na rubu, samo na rubu. Kad ću ustati, kad ću se početi širiti, produžiti ću taj rub u čvrstu, proširiti ću ga u širinu...neka raste u svim pravcima.

Sada sam i u opasnim ideologijama bez ijedne ideologije, u mnoštvu -izama s jednim vitalnim -izmom, s -izmom našeg hiljadugodišnjeg Hrasta.

Pomalo puše povjetarac, koji me hladi.

Misao opet leti na djevojku, koju sam volio i koju još danas volim, na dragu I., koja je i mene voljela, a koja danas negdje živi kao profesor, ne znam gdje i kako, možda kao vjerna supruga i draga majka. Misli mi prolaze na naše usamljene setnje zagrebačkim ulicama, na naše svadje, ljubomoru. A mi smo mogli biti sretni, mogli smo živjeti sretno. Nasem rastanku sam opet kriv ja, jer nisam htio priznati svoju ljubav, nisam htio priznati čeznutljivo titranje svog srca, koje te je ljubilo i voljelo. I tu sam tako ostao na rubu. Nisam imao snage, da se trnem, da se produžim, da snažno zagrlim život, da dijelim ljubav bližnjima i čovječanstvu. Odhujalo je sedam tužnih godina, a ti si još uvijek u mom srcu živa i draga, onakva kakvu sam te poznao. Vesela, tužna, sumnjiva i usamljena.

Umjesto da zagrlim svijet i život, ja sam se zanosio stihovima našega Tina, koji je jadikovao:

Kako je teško biti slab,
kako je teško biti sam.
I biti star, a biti mlad!

I biti slab, i nemoćan,
i sam bez igdje ikoga,
i nemiran, i ocajan.

I gaziti po cestama,
i biti gazen u blatu,
bez sjaja zvijezde na nebu.

.....
.....

Oh, kako je to bilo sve čudno sa mnom! Tužno i čudno.

Bura naš je odvojila. Ja sam konačno bez tebe htio proširiti sebe i produžio sam korak u strani svijet, pod tuđe nebo, pod tuđe kroyove?

A zašto sve to?

Zašto sve to?

I tu sad stojim pod krošnjom Hrasta i sumnjam u sebe. Stojim i pokrećem misao. Stojim i pokušavam se veseliti, saživjeti s historijskim Hrastom i svoje žile razgraničiti po njegovim žilama, da bi bili jedno veliko tijelo, snaga i moć.

Vidim i osjećam, da u meni žive dva svijeta, dvije suprotne volje. Svijet promatranja i svijet životne dinamike. I oba ta svijeta u meni se razvijaju u svim dužinama i svim širinama. Ja ću se u njima pokušavati snalaziti i djelovati. Hrasta više ne napustam. Nasao sam ga i s njime ću živjeti, umirati i opet se rađati, s njime ću se radovati i plakati, vijoriti, boriti i mirovati, s njime ću i dalje melankolično gledati i promatrati.

Hraste! Ja vjerujem, da u tebe mogu uključiti i svoj svijet
razmišljanja, jer ti si postojan i velik, širok, visok i dubok.

Debeli su t oji korijeni Hraste
jak si i ponosit
rašti Hraste rasti
i siri svoje zile.

Stjepan Šulek

LJUBAV K MAJKI

Nima pjesnik prave riči,
Kimi majke ljubav dicit;
Ljubav majke nima kraja,
Milost s nema k njoj prihaja!

Ako pak je majke tijelo
Skrila zemlja pod propelo:
Stavi na grob vijenac i cvijeće...
Majke ljubav prestat ne će!..

Josip Radostić

DVOJA SUNCA

Dvoja sunca b' triba bilo,
Da b' bar jedno vijek toplilo;
Siromaka, ki drv nima -
Ne bi grizla ljuta zima.

I dvi žetve za seljaka,
Da kad porjed sve proplaća -
Siromaku ca ostane,
Ča za trud svoj za se zame.

Dvoja srca za bog te:
Va nevolji videć brate, -
Ko mu j' jedno kamenito,
Bude drugo plemenito!

Ivan Blažević

PROLJEĆE U CVATU

Proljeće u cvatu
to je zemlja koja raste
ptice koje pjevaju
nebo koje se mijenja
i ljudi koji su upuceni
na kretanje prirode.

S. O.

NOŽEVI

Gledaju me o kako razbojnički
nozevi nabruseni
svijetli

o kako su hladni
žeđni i gladni
nozevi ostri
i kleti.

S. O.

RAZGOVOR U NOĆI

(Slika iz student'skog života)

Toni i Jandre bijahu već nekoliko godina dobri prijatelji. Dobri, pažljivi i uljudni jedan prema drugome. Toni nije mogao zamisliti pohod u kazalište bez Jandrea, a Jandre nije mogao zamisliti ples ili zabavu bez Tonija. Stanovali su zajedno u jednoj sobi, u varskom kotaru velegradu. U svojoj sobi imadoše stol i peć, krevete i jedan jako stari ormar, kamo stavljase svoja odjela. U sali govorase, da žive u divljem braku, pri čemu se masno smijahu.

Jedan drugome ispričase sve svoje tajne. Svoja skitanja, ljubavi, gorka razocarivanja. Živili su oni pravo studentski. Bili su oni studenti bez cekina u džepu i kruha u torbi. Pod posteljom knjige, (jer drugdje nije bilo mjesta), na malom stoliću, koji je stajao pod prozorom i ljuljao se ako si ga dodirnuo, bile su također knjige. Knjige otvorene, jedna na drugoj, svakojako, mješajući se sa svakojakim novinama, rukopisima, papirićima zgužvanim, razderanim i šarenim. Pepeonica puna cikova. Sve u naročito umjetničkom neredu, da ni za krajcera ne bi mogao naći što tražiš. Po podu razgaženi cikovi i papirići. Na ormaru jedan razderan kofer. Na jednoj stjeni neka futuristička slika iz koje čovjek nizašta ne bi mogao razabrati što znači. Nekakva kreatura, masa razmazane farbe, bez perspektive, bez ukusa. Na peći stajase neki prljavi rešo. Prljav od prekipjelog mlijeka, supe, koja je curila po loncu dole i preljepila se i na rešo. Ta mjesavica različitih supa, mlijeka i Bog zna još čega, je skoro prst debela i sija u svakojakim bojama, koje oko čovjeka razlikovati ne može. Nad vratima je visio krst, osakaćen, Krist bez desne ruke i lijeve noge. Osakaćen, ali ipak krst i Krist na njem, koji visi zbog ljudi. Prava studentska okolina. Miris je naročit u toj sobi, takvog drugdje nema. Taj reže luća, davi čovjeka. Oni sami nazivaju svoj stan lavljom pućinom.

Toni je učio poljoprivredu, ali ga više zanimala filozofija. Prijalo mu je, kada je mogao s nekim malo "filozofireti". Čitao je svasta, što mu je pod ruke došlo. Prosjedio on uz knjige mnogo noći. Bio je jako blijed i mršav. Kada je čitao, onda nije osjećao ni glada ni žeđi. Kad je stigao na vrhovnu točku iznemoglosti, onda se sa čuđom sjetio, da još ništa nije jeo. Djevojke je prezirao. Nije ozbiljno mislio o svojoj zenidbi. Šale nije vozevao.

Jandre, medicinar, bijaše suprotan tip. Ciničan, neki puta sarkastičan. Učio je samo malo. Baš toliko, koliko mu je bilo potrebno, da se održi na univerzi. Razmišljao nije o ničem, - Pa kako Bog da - bila mu je slavna izreka. U osnovi, on se neće bojao. Lice njegovo bijaše zdravo zaliveno, okruglo, a ipak je on bio bolestan. Imao je nešto na srcu. Činilo mu se, da njegovo srce na mahove prestaje kucati, da bi kasnije prebrzo kucalo. Pojeo je mnogo lijeka. Kad je imao hunjavku bježao je u patiku. Uvijek u patiku. Lijek i lijek i vječiti strah od smrti. Kada će ga ona zateći? Gdje? I opet lijek. I opet strah.

Tako se harmonija njihova divljeg braka u zadnje vrijeme malo vakala. Ne samo zbog bolesti. Toni je znao, da se protiv bolesti ne može ništa. Mnogo opasnije je bila činjenica, da se Jandre zaljubio u jedno čoravo stvorenje (kako je Toni zenske zvao). No ni to nije bio tako veliki grijeh u čima Tonija, kao zalosna činjenica, da Jandre od tog vremena, kada se zaljubio, dolazi kasno kući. Kad je Toni legao na krevet, Jandre još nije došao kući, kad je Toni ujutro ustao iz kreveta, Jandre je spavao da ga ni top ne bi mogao probuditi. Tako je Toni svakoga dana odlazio i opet dolazio bez pozdrava s Jandrom. Toni je sada sam lutao po ulicama, sam išao u kazalište. Navikao se da prosjedi

10

koji časak u kavani uz jednu vodenu crnu kavu. Doma mu je bilo sve dosadno, hladno i pusto. Tako je to išlo iz dana u dan, skoro godinu dana. Jednom je Toniju dosadilo sve to i odlučio je, da će naći novi stan za sebe, ali prije nego što se iseli zeli on ozbiljno govoriti s Jandrom. Tom namjerom leže Toni jedne zimske večeri u krevet i čekajući Jandra čitao je Tomu Ayuina. - Kakvim glupim pricanjem se mogu zabavljati samo ovako dugo ti glupavi, zaljubljenici. Ja ga neću dočekati, odlučio je Toni, te ugasisvi svijetlo, povuče preko sebe stare, vonjave pokravce. I tako je jedno vrijeme kipio u sebi, kad najjednom zacuje tihe korake. Dosuljao se Jandrač, onako kao mačka, da ga nitko ne čuje, tiho, lagano, bez buke. Čak ni svijetlo nije upalio. Toni je neko vrijeme sutio i samo saslušavao. Nakon nekoliko mucnih minuta progovori:

- Ajde upali svijetlo. Toni je osjećao, da se Jandre jako uplašio i zbunio, koji je odmah upalio svijetlo.

- Ti još ne spavaš? - pita Jandre cinično, pri čemu je nakrivio usta, nekako neobično. Taj njegov stav usana Toniju je dobro poznat. To je maska, znak neugodnosti i cinicnosti.

- Ne, ne spavam još! Nisam mogao zaspati, odgovori tiho Toni.

- Pa uzmi nešto praška, ja imam jednu punu torbu tih stvari, kaže ozbiljno Jandre.

- Neću da me otruješ! odgovori Toni smiješkom na ustima.

Usta Jandra sada se izravnaše. Toni je osjećao, da je sada već sve u redu, pa je nadodao još: - Neću se moći onda ženiti, ali to mi je ispalo nekako zuko, puno gnijeva i hladnoće, bez ikakvog salnog karaktera, usiljeno.

- Ti se misliš ženiti? Ja sam mislio, da ćeš zauvijek ostati udovac, knjigogriža.

- Zasto ne? I ja bih rado blejao do ove kasne dobi svakojake gluposti, romantične i erotične riječi, pa bi se možda i ljubiti znao, odgovori nekakvim tajnim bolom Toni.

Jandrač se počeo smijati. Čitava soba napunila se tim bolnim i bolesnim smijehom. Zatim uvrijedljivo rece:

- Koji pas ne laje, mora gristi.

- Nije sasvim tako, odgovori ozbiljno Toni. Ti moraš početi. Ti si bliže nego ja. Znaš, sasvim ozbiljno, ti imaš samo jednu mogućnost, a to je, da se što prije oženiš.

- Zasto? upita Jandre začudjeno.

- Nemaš drugog izlaza iz ovog labirinta, u kojem si sada.

- Ne znam na što da ju uzmem. Nemam stan, nemam zarade, nemam miraza, nemam novaca, ništa nemam. Misliš da povučemo u ovu čemernjaku spanjolski zid. Ona će ovdje drugi dan ispljunuti svoja pluća.

Sađ se Toni dobro nasmijao i upitao:

- Što su njezini roditelji?

- Imao svoju praonicu, stan i dobro zarade.

- Što hoćeš više. Njima ćeš pomagati. Starog ćeš zamijeniti u praonici. Ako ovako ućiš dalje, kao što si ućio u zadnjim mjesecima, onda ne ćeš ni za što godina postati doktor.

- Ja ne bih htio zavisiti ni od koga. A osim toga ja ne namjeravam, da se ženim.

- Zasto ne, pa...pa onda zasto zahadjaš za njom?

- Ne znam!

- Kako to da ne znaš? pita bijesno Toni.

- Jer jednostavno ne znam. Idem s njom jer mi je tako ugodnije. Ona je prema meni dobra. Ona mi napravi sve, ona mi uredi sve...

- A tvoja zahvala sastoji se u tome, da je nikada ne ćeš uzeti. Pa kako ti to misliš?

- Ne znam kako! Ništa ne znam! zavikne Jandre.

- Da li ju ljubiš?

- Tako osjećam...da...ne. Što mogu?

- Zašto ju onda varaš? Ti si varalica, počne vikati Toni. Ja sam cuo, da je ona imala svoga zaručnika, samo je taj ludjak zaboravio zatvoriti gas-cep, pa kada je legao, ugusio ga plin. Ona je imala ozbiljne namjere. Ozbiljne namjere imade i sada, a ti ju varaš, igraš se njome, jer je tebi tako ugodnije. Tako ne moraš drugu tražiti. Tako ti je ugodnije, jer ti ne možeš biti bez djevojaka. Zato bez obzira hoćeš razoriti sreću jedne postene djevojke...

Mozda sam i varalica, ali ja ne želim mijenjati naš odnos.

- Kako da ne ćeš? Onda cu ja govoriti s njom, kaže odlucno Toni.

- Badava, sve je uzalud. Ja sam već govorio s njom. Ona ne će. Ne znam zašto je tako slijepo zaljubljena u mene. Što je na meni lijepo? Ja? Ne, ja nisam. Nos, usta, kosa, ne nije. Jesam li inteligentan? Nisam! Badava pitam samog sebe, ne nalazim odgovora, riješenja. Mene ne interesira ništa. Meni je dobro i ugodno, kad mogu da idem s nekom ženskom kreaturom. Ona je više puta gadjala, da ju zaprosim. Ali ja to ne mogu uciniti, ja nemam snage za taj posao, ja sam bolestan. I tako cu skoro umrijeti. Dozveli mi, da taj kratak rok kojeg još imam proživim veselo i bezbrizno.

Jandre je štao, ali njegove riječi nijesu Tonija nipošto umekšale, te počne:

- Čitava medicina je blesavost. Mjesec dana ležao si u bolnici. Imaju atom na raspolaganju. Oni znadu sve, a ipak ne znadu ništa ustanoviti. Ili možda simuliraš? Pustili su te iz bolnice zdravog. Što je istina sada? Blesava je ova duga šutka. Zbog toga ti nemaš nikakva prava da se tako ponasaš, kako to ti činiš.

- Sigurno ne, ali kad sve izgleda tako bez cilja i reda, kao da je cijeli život velika anarhija. Zašto živim? Što sam ja? Ne znam! Ništa me ne interesira, ništa me ne može obradovati. Sve je oko mene jednostavno, simpleksno, kao da bi sve to bio već jednom doživio, kao da ništa ljepog nema u stvarima, koje bi me mogle obradovati. Kad bi se samo malo znao veseliti, kad svijet ne bi bio tako očajno dosadan! Da bi se znao barem radovati tome što živim! Tome da nju imam, koja me možda ipak razumije, pa se zato tako jako zauzima za mene...

- Sa snažnom voljom sve ide, odgovori tihim glasom Toni. Radovati se, da baš nju imam a ne neku drugu.

- Gdje je naša volja? počne Jandrac srdito. Bog nas stvorio čoravim, nepotpunim, nedovršenim. Bog zna da ću skoro krepati, zna sve...sve zna... On te sili da to činiš, što on hoće. Ti nisi ništa. Kreatura, lutka u teatru, koju sa konopcima vuku iza kulisaa...

- Stani, stani! Nije to sasvim tako. Bog zna što ćeš ti činiti, ali nije uzrok tome što činiš.

- Kako da nije! Ako nije on, onda je netko drugi ili nešto drugo. Nigdje ne osjećam njega, ne osjećam da bi on bio stvorio čovjeka. Nasuprot, ja vjerujem u ništa. Nihilist sam, razumiješ to. Ni..hi..list..

- Lijep si moj Jandrac, lijep. Nemaš namjere niti snage, da priznaješ, što si nekada naučio i spoznao. Na ovom polju si zaostao. Tvoje znanje o tim stvarima potpuno je zakržljalo, zaostalo na ono stupnju do kojeg si došao dječjom glavom. U ostalim granama si se razvijao, dostigao viši stupanj. Tvoja je vjera u papucama. Njom se ne želiš baviti, jer znaš, da bi sto-sta nasao u svom životu, što se mora izbaciti. Ovako je tebi ugodnije. Onda bi morao i Mariju ostaviti, a ne da ju varaš. Slušaj, ti ćeš s njome provesti najljepše godine njezina života i ona će ostariti, a ti ćeš još uvijek ostati mlad, dovoljno mlad, da se još oženiš. Ona ne! Ti nemaš prava, da poigraš njenu sreću. Ne osjećas ti, da tu neko snosi odgovornost? Odgovornost za drugog čovjeka, za sreću drugog čovjeka...

- Što ja mogu, kada se lijepi za mene, kao...

U sobi je nastala velika tišina. Šutjeli su. Jandrac je sjedio tužno i gledao u ništa. O nicem nije on mislio. Svejedno mu je bilo, kako će biti i što će biti s njim i njegovim životom. Doljnja usta, koja su izražavala veliku prazninu, spustio je duboko dolje. Izražavale su taj veliki Nihil, koji je vladao njime. Toni je duboko spustio glavu i pokušavao pronaći korijen, izvor te velike praznine. Pokušavao je da zaviri u tu dosadu života, u taj kaos Jandrine duše.

Za kratko vrijeme Jandrac nastavi:

- Ja ne razumijem moj život. Tako lijepo kristalizirano je bilo sve pred menom, a sada se ne znam snaci. Bolest me unistila i stavila u vječiti nemir, strah. Umoran sam! Umoran sam od života. Dosadno mi je živjeti. Ja samo životarim. Životarim iz dana u dan. Ja ništa korisna ne radim. Mnogo puta ne mogu vjerovati, da sam to ja, da sam ja onaj isti, koji je bio prije nekoliko godina. Ne mogu vjerovati to, da sam ja nekada svakog dana u pola šest ujutro ustao i isao plivati, prije nego bi odlazio na predavanja. I to svaki dan, zimom i ljeti. Danas u jedanaest ne mogu ustati. Ne mogu vjerovati, da sam to ja bio. Ucio sam, ako i ne najbolje. Danas više ne znam, zašto bih ucio. Svaki drugi dan sam isao trenirati tenis. Učestvovao sam u debatama u školi, bio sam u pjevačkom zboru, a danas ništa. Sve je prazno. Kao da živim na nekom otoku, gdje nema ljudi, gdje nema života. Živim, jer moram živjeti. Kao da sam u hipnozi. Drugi i losi ja prevladava u meni. I citavo ovo završenje baš sada, kada imam dvadeset godina. Više nikada neću imati dvadeset. Ostatak će u meni gorko sjećanje, da sam svoja najljepša ljeta proveo u nihilizmu. Ne mogu drugačije živjeti. Kao da su se svi vrazi u meni nastanili. Blesav je citavi ovaj život. Danas-sutra ću i tako zaglaviti, pa zato svejedno... Najbolje bi bilo, kada bih mogao sam za sobom zatvoriti vrata kripe iz koje nikada više nema izlaza... zatvoriti oci... i ništa ne misliti... Misliti nešto ja ne mogu. To je za mene muka... Povući vrata kripe i spavati... ništa ne misliti...

Jandrac je prestao govoriti. Ukoceno je gledao. Do sada govorio on lagano, svaku je riječ prožvakao, razgnjeceno, kryavo, teško i rastrgano. Nakon ovih riječi zavladao je mučna tišina. Mučna i smrtna za oba mladića. Kao da su neki demoni pretvorili sobicu u staklenu bure i isisali zrak iz bureta. I uši je mučila ta tupa, gluha, smrtna tišina.

Tomac ništa nije znao odgovoriti. Osjećao je neograničenu bol. Nešto ga boljelo, a nije znao naći definicije toj boli. Duša ga boljela. Obuhvatio ga neki strah, strah od boli, strah od gluhe tišine. Mrmljao je nešto u sebi: - Tu negdje nešto šanta, tu šanta citav tvoj život, citavo smatranje života.

S tajnim izrazom na liću prosjedi još neko vrijeme, te u brzini povuče preko sebe teške pokrovce, bez ijedne riječi, bez hrabrošći. Zadržao je kao siba

Nešto ga tisilo preko cijele noći. Mučno je sanjao.

Teški su bili pokrivači, teški. A teže njegovo srce i njegove misli, koje su bile veoma neobične.

Nikola Benčić

GOLGOTA

Kad su Čovjeka nabićevali, okrunili i osudili,
Poveli su ga izvan grada na Golgotu,
Da ga razapnu, da kraj bude njegovu životu.

Na Veliki Petak objesili su vojnici te predstavnici mase i "aristokracije" jednog Čovjeka sto za sebe reče, da je sin Božji i kralj Židova. Necuvenog drznika i varalicu okrunili su trnovom krunom, a onda su Ga vojnici uz grohot podivljale mase razapeli i čavlima prebili na križ, kojeg je On uz pomoć dobrog i milosrdnog Simona na svojim leđjima donio na vrh Golgote.

Neki su vikali, da si On mora sada sam pomoći, ako je doista sin Božji. Ako to učini, oni će povjerovati, da je Isus Bog. Isus, međjutim, suti i trpi, samo je izmrmljao neke riječi, koje krvnici vjerojatno nijesu razumjeli. Vojnici su potom po starom obicaju među sobom podijelili imetak obješenog Čovjeka.

U toj gužvi pohlepni ljudi bio je i milosrdni Simon, a ceremoniju su promatrale i dvije Marije i majka sinova Zabeđejevih. Orijentalско vrijeme po svojoj prilici pripremalo se za kisu i lom oblaka i sve je zapravo bilo tako obično i jednostavno, kao što to biva kod svakog vjesanja.

Zatim je Isus ponovno izustio neke simbolične riječi, a nebo se strahovito zamračilo i zemlja se stravično potresla. I kamenje se lomilo i grobovi svetaca su se otvarali.

Umro je Bog, dobri Isus, koji nam se milio, dok smo bili nevini dječaci.

Tako je bio odlučio dvor
Upravitelja zemlje,
Kukavica jato veliki zbor.

s.š.

DOJDI PROTULIĆE

Duga nam je bila zima,
Dala radosti i tuge,
Sada sniga više nima,
Dosta neka zime bude,

Neka dojde protuliće,
S njim i sunce milo,
Da nam cveće opet cviče,
Okom svako bice snilo.

Onda oživi se i šuma,
Va njoj stvari, ptice,
A zvijana lesica kuma
Kaže opet lipo lice.

VLADIMIR

VUKOVIĆ

Potočić veselo žubori,
Nujnu pjesmu sniva,
Veseli je proljećnoj zori
I o lipi danki sniva.

Po polji seljak gazi,
Mora da posije,
Moli Boga, da On gazi,
Da sve dobro uklije.

Stvoritelja neka slavi
Svaki clovik, svako biće,
Ar otac nam je on pravi,
U zimi i kad sve procvīće.

NOVA HRVATSKA LIRIKA

Dragutin Tadijanović

Rodjen je u Rastušju 4. studenoga 1905. Pjesme je Tadijanović počeo pisati u trinaistoj godini života.

U Zagrebu je studirao najprije sumarsku struku u Gospodarsko-sumarskom fakultetu, no 1928. presao je na Filozofski fakultet, gdje je na prekide upisao trinaist semestara. Studij mu je trajao trinaist godina.

Prije rata suradjivao je u raznim hrvatskim novinama, revijama i časopisima, tako u Književniku (Zagreb), Hrvatskoj reviji (Zagreb), Novostima (Zagreb), Hrvatskom listu (Osijek), Hrvatskom kolu (Zagreb), Hrvatskom dnevniku (Zagreb) i dr. Tadijanović se pored poezije bavio i uredničkim radom, kojeg je započeo Zbornikom Hrvatske moderne lirike (Zagreb 1933.). Narocito opsežnu uredničku djelatnost razvio je Tadijanović u posljednjem deceniju kao književni urednik u Nakladnom zavodu Hrvatske i izdavačkom poduzeću "Zora". Tako su u njegovoj redakciji objavljene knjige Ivana Gorana Kovčića, Izabrane pjesme Preradovića i Kranjčevića, Šimunovićeve Izabrane pjesme i dr. Od 1952. objavljuje Matica Hrvatska reprezentativna pjesnička djela hrvatskih pjesnika, pod uredništvom Dragutina Tadijanovića. Tako je izišlo: Mazuranic, Smrt Smail-age Čengića; Matoš, Izabrane pjesme i t.d. 1953. Tadijanović je izabran dopisnim članom Jugoslavanske Akademije znanosti i umjetnosti, te je imenovan direktorom Instituta za književnost J.A. Tadijanović uredjuje i izabrana djela A.G. Matoša.

Osim zamašnog uredničkog rada, Tadijanović se bavio i prevodjenjem strane strane poezije na hrvatski jezik, ponajviše njemačke (Goethe, Hoederlin, Novalis, Heine, van Hoddis; Valery Larbaud).

O Tadijanoviću:

Stih je Tadijanovićev slobodan, ali s mnogo osjećanja ritma. Jezično je vrlo čist i pun. Fraza je sažeta, pa je odatle crtež vrlo ostar. Nikađa previše deskriptivna, ova je lirika puna lijepih slika i svježih poređaba. Izraz je općenito ličan... (Dr. Josip Bogner, 1932.).

Neke su pjesme Tadijanovićeve klasične, i pripadaju već sada među trajne tekovine moderne hrvatske lirike. (Antun Barac, 1933.).

Tadijanović je govorio tajanstveno jednostavno, ljudski intimno i lirski esencijalno, bez poze, uobicajene i kod najboljih pjesnika. Lirika se nezadrživo kao slapovi slijevala s njegovih stihova u moju dušu. (Miroslav Mađjer, 1955.).

Da je bilo više pjesnika poput Tadijanovića između dva rata, koji bi izgradili svoje svjetove u svijetu poezije, hrvatsko bi pjesništvo bilo pjesništvo originalnih i dubokih poetskih ličnosti. (Antun Šoljan, 1955.).

BOLESNOM BRATU DJURI

(u lječilištu Novi Marof, 1929)

Izlomit ću srce u riječi i uzdahe
I staviti ih, nježno,
Na tvoju mlađićku dušu.
Nemoj da plaću, moj brate,
Plavkaste oči tvoje,
Niti da te more misli žalosne
Na mladost nasu, politi suzama.

Sjećaš li se, Djuro, dana rumenih,
 Kad smo braći jabuke kraj potoka
 I zrelo grozdje u vinogradu, na brdu?
 Sjećaš li se hladnih kiša jesenjih,
 I mraza, i snijega, i blata?
 Tvoje su mlade ruke bile otvrdle:
 Dolazio si kasno kući, čadjav, umoran,
 A čekalo te bijedno jelo i nov posao.

Danas je brat moj daleko od mene,
 A ja se tiho molim za malo sunca,
 Za malo dana vedrih na mutnom nebu.
 Molim se za lomno tijelo bratovo,
 I lomim svoje srce, i lijem tople suze
 Za mojim dragim bratom,
 Za jedinim bratom.

DALEKO SU OD MENE ORANICE

Pred Sveučilištem šetam s prijateljem
 Ispod kestena: on mi priča i priča
 O knjizevnosti, i kad na koncu smalakše
 Otidje, kao uvijek, na objed k svojoj kući.

I uvijek tako: najposlije ostajem sam.
 Tad stojim na mjestu i gledam bijednike,
 Kako sutke odlaze, nakon pranja sudja iz kog su gutali.
 I gledam bijele golubove: lijeću iznad krovova.

I podjem tako, polako, u svoj stan sirotinjski, sam.
 Tko može misliti da i ja nisam rucao?
 Ta u mene su lakovane cipele
 I sjajan crni stap.

O mila majko moja!
 O mila dušo moja!
 Ti još uvijek držiš:
 Sin mi je u gradu gospodin.

Al sin tvoj živi u gradu od tuđe milosti
 I pjesme piše, ha, ha... i piše pjesme!
 Daleko su od njega oćeve oranice,
 Daleko su oranice... Nikad ih ne ću plužiti, nikad plužiti.

DJEČAK U SJENI VRBE

Nad livadama šume ljetni vjetrovi
 I pokosenog sijena nose miris, topao.
 Počok teče bistar; lagano,
 U zuborenju.

Vrba spušta mekane grane
 Na ledinu.
 U sjenci vrbe stoji dječak.
 I pjeva.

ROMON KIŠE

Rominja kišica tihana.
 Vjetar se ljulja u granama.
 Oblak se diže iz bezdana.
 Misli lete k tebi, Neznana.

NEŠTO O IGROKAZU "KOLIKO SMO, TO SMO" OD AUGUSTINA BLAZOVIĆA

I

Zar ne bi bilo dobro, kad bi se u svakom pojedinom hrvatskom selu u Gradišću nasao po koji agilni hrvatski gostioničar, koji bi se bavio mislju izgradnje "hotela" kao i Lojzek u novom i zanimljivom igrokazu "Koliko smo, to smo" od Oca Augustina Blazovića?

A još bi bilo bolje, kad bi takav gostioničar imao malo više čiste hrvatske svijesti u sebi, nego što imade taj simpaticni spekulat i provincijski malogradjanin Lojzek, te svoj kapital iskoristio ne samo za blagostanje svojih ciljeva, nego i za kulturni procvat svoga hrvatskog sela, ako bi u svojim "hotelskim" prostorijama dao urediti - svakom selu toliko potreban - narodni dom, u kojem bi se odvijao kulturni život sela.

Jer - po svemu sudeći -- Gradišću nisu potrebni samo kulturni radnici (čija bi zadaća bila da stvore kulturnu autonomiju...), nego i "kapitalisti", hrvatski "kapitalisti", koji bi svojim novcem razvili i "hrvatsko gospodarstvo" u Gradišću.

II

U Lojzeku nam je Otac A. Blazović ocrtao jednoga zanimljivog tipa, koji takoreći reprezentira onaj dio gradišćanskih Hrvata, koji su tokom prošlih decenija pod utjecajem razno-raznih političkih okolnosti (mađjarizacija, nacional-socijalizam i dr.) skoro do kraja izgubili svoju pravu hrvatsku nacionalnu svijest, ali, kojima se ta svijest opet polako vraća natrag pod djelotvornim utjecajem sve snažnije čisto hrvatske djelatnosti svijesnih narodnih učitelja, odgovornih novinara i dr.

U igrokazu nam A.B. nasuprot starom i skoro do kraja odnarodjenom Lojzeku predocava polet novog hrvatskog seljackog pokoljenja u Gradišću, koje misli i osjeća na hrvatski način (što je zasluga učitelja Ive), te narodne borce - učitelja Ivu i novinara Lava - s kompleksom problema, kako da se spasi Hrvat u Gradišću.

Posmatrajući ideološku pozadinu tog salnog igrokaza (u kojem imade mnogo dramskih elemenata), moramo kazati, da je bilo skranje vrijeme neke kulturno-političke i vrlo aktualne i ozbiljne problemizirati i u okviru jednoga igrokaza (drame), što je A.B. prilično uspjelo. Igrokaz nam ipak u pogledu nejasne budućnosti gradišćanskih Hrvata ne odgovara na mnoga vrlo goruća pitanja. Problemi su u njemu samo nabačeni, te bi se iz pojedinih gledanja učitelja Ive i novinara Lava mogle napisati nove drame, a ne samo drame, nego i disertacije. Pisцу ipak moramo biti duboko zahvalni, što je u svom djelcu naceo najosjetljiviju temu osnovnih pitanja opstanka jedne manjine, koja govori jednim slavenskim jezikom - jezikom Hrvata.

III

Lojzek je tako odgojen, da bi on najradije kad bi ti Kroboti već jednom cim prije nestali i izumrli, jer njihov jezik nije u kolu Fortschricta. Lojzek kaže, da hrvatski jezik više nikoga ne zanima. Da li je to njegovo duboko uvjerenje? Ne, nije. To je njegovo uvjerenje vrlo površno i prilično glupo, a uslovljeno je njegovim praktičnim interesima i ciljevima, koje interese i ciljeve on ne može u djelo sprovesti s hrvatstvom.

On je tipični, nenaobraženi provincijski malogradjanin "u smislu visega životnoga standarda i "gospodarstvenoga čuda" ovih ljet"(A.B.), koji je istovremeno komičan i tragičan, simpatican i glup, koji se je u svom baš tako okretao, kako je puhao vjetar. To se najbolje vidi po mijenjanju svoga imena i po tome, što je jednog za vrijeme nacional-socijalističke ere bio u svom selu naci. U svojim mladim godinama zvao se on Rozsafalvi Alajoš, sada se on zove Alojz Rotzig. Svojim pravim hrvatskim imenom Rozić ne će se on zvati.

Znade Lojzek, kako treba živjeti!
Oh, Gradišće moje, Lojzek je tvoj tipični komični i simpatični reprezentant! Uskoro će se on pojaviti na tvojim pozornicama u raznim tvojim hrvatskijem ili slabije hrvatskijim selima, pa si ga tom prilikom dobro pogledaj, prosudi, osuđi ili prisvoji. On u igrokazu govori i njemacki i hrvatski, pa ćeš ga zato moći dobro razumjeti.

IV

"Koliko smo, to smo" je šalan igrokaz. Međutim, u njem ima nešto, što će po svojoj prilici pobuditi na ostru i zavahnu diskusiju mnoge hrvatske prvake u Gradišću, koji se u praksi bave problematikom, koja je u tom igrokazu na jedan vrlo zgodan način naceta. U igrokazu je naime omotan kompleks pitanja i načina borbe za opstanak hrvatsva. Dok je Otac A. Blazović u svojoj prvoj uspješnoj drami pokušao iznijeti neke bolne točke gradišćanskog Hrvata u vidu tragedije, sada, međutim, on to čini u vidu komečije.

U dijalogu između mladog učitelja Ive i novinara Laya Mudrovića susrećemo se mi s ideološkim razlikama u gledanju čitavog tog prilično zamašnog i teškog problema opstanka hrvatsva i podučavanje književnog jezika.

Učitelj Ivo i novinar Lav na staroga su Lojzeka djelovali svojom hrvatskom propagandom u svakom pogledu pozitivno, u duhu našeg hrvatsva, jer prefrigani Lojzek na koncu igrokaza ipek pokazuje crte "preporodjenog" Hrvata.

No, da li je Lojzek na koncu postao doista uvjereni Hrvat? Time, što je on na koncu igrokaza nježniji prema Hrvatima, ne možemo zaključiti, da je on postao uvjereni Hrvat.

V

U dijalogu između učitelja i novinara dolaze na vidjelo takoreći dva pravca. Oni naime nisu jednoglasni u tome, kako da se gradišćanskog Lojzeka privede natrag u krilo Hrvata.

Lav: Nekoliko hiljada Hrvata u Gradišću? Šta je ta šakica, ali Slavena ima toliko milijuna i milijuna. U krilu slavenske braće leži naša budućnost.

Ivo: Ča je meni ta budućnost, kad moram gledati, kako moj vlasci rođ izumira. Kako u mojem rođnom selu ili ovde, kade podučavam, izumiraju Hrvati.

Lav: Tko je može spasiti, ako oni sami ne će, da čitaju naše novine.

Ivo: Štali bi je još mnogi od njih, ali zaista ne razumu svega. Vi bi se morali trsiti, da razumljivije pišete za nje.

Lav: A mi bismo morali nadomjestiti vas rad, što zaboravljate u školama?

Ivo: O tome nije govora! Imajte strpljenja prema narodu i on će se nauciti, da razumi i književni jezik.

Lav: Imali smo već dosta strpljenja. Kola povijesti brzo trču. Koji ne će s njima, doći će pod kotače.

Ivo: Vi tako hladno govorite "doći će pod kotače". Ne čutite vi, da ide za spasenje našega naroda?

Lav: Spasiti ga možemo samo književnim jezikom. Ako on to odbija izumrijet će.

Ivo: A ja vam velim, spasiti će ga srce, a ne jezik. Dokle srce ostane hrvatsko, živiti će i hrvatski jezik. Ako i ne tako čist i savršen, kako to vi želite.

U dijalogu se susrećemo i s drugim interesantnim pitanjima, kao na pr. da li je bilo dovoljno volje i mogućnosti za učenje hrvatskoga književnog jezika?

Tko imade pravo: Ivo ili Lav? Veliko je to pitanje. Mislim, da svaki ponesto. Na jednoj strani imade Lav pravo, kad realno

kaže: što je ta šakica Hrvata prema Slavenima, u čijem bratskom krilu leži naša budućnost, dok na drugoj strani Ivo s opravdanjem i ogorčenjem pita: "Ča je meni ta budućnost, kad moram gledati, kako moj vlašći rod izumira".

Što se tiče pitanja književnog jezika, mislim, da je Ivo mnogo pravedniji, s više osjećaja duboke odgovornosti nego Lav, te prema tome sposobniji, da riješi problem, koji ga muči. Nu, postavlja se pitanje, da li je njegov zaključak: "dokle srce ostane hrvatsko, zivit će i hrvatski jezik" doista ispravan. Naime: može li u nekome tući hrvatsko srce, ako on zaboravlja svoj materinski jezik, ako on tog jezika više ne zna?

Lav je u tom pogledu radikaln. On kaže, da će narod "doći pod kotace", ako ne nauči književnog jezika. To je previše jednostavno i dosta neodgovorno riješenje prema "nekoliko hiljada Hrvata u Gradiscu". Da li bi radikaln eksperiment u sprovođenju hrvatskoga književnog jezika u Gradiscu doista uspio, vrlo je teško pitanje. Lavu je međjutim to svejedno, kad kaže: "Ako on to odbija, izumrijet će".

Previše je olako na taj način govoriti o izumiranju jedne narodne skupine, bolje: jednog naroda.

Sigurno je, da je A.B. na usta učitelja Ive dao izgovoriti nekoliko svojih misli i pogleda. I moguće se u tom dijalogu dađu naslutiti unutarne borbe i sumnje A.B. u pogledu budućnosti. Kao da u njemu negdje duboko tinja istovremeno i Lav i učitelj Ivo, koji se međjusobno bore i stvaraju kompromise.

VI

Alajos Rozsafalvi, Alojz Rotzig ili Lojzek Rožić, pravi je naš Hrvat, po jeziku i po krvi. Da on postane bolji Hrvat, doista zavisi u prvom redu od narodnog učitelja (Ive) i novinara (Lava). Oni, međjutim, u stvarnosti moraju stvoriti neki zajednički koncept, a ne da svaki od njih zaljubljeno zastupa samo svoje lično mišljenje kao jedino ispravno. U igrokazu do tog zajedničkog koncepta nije doslo, što je vjieran prikaz stvarnosti u današnjem Gradiscu.

Učitelji i novinari, kad će se upoznati s ovom vrlo zanimljivim i jedinim igrokazom te vrste u Gradiscu, bit će prisiljeni, da o njem kazu mnogo više i podrobnije, te da osvjetle mnoge sitnice, koje su time povezane.

VII

Sadržaj igrokaza vrlo je duhovito smišljen i djeluje vrlo uvjerljivo, te u gradiscanskoj "dramskoj" književnosti predstavlja iznenadujuću novost, koja će odigrati stanovitu ulogu u budjenju hrvatske narodne svijesti kod naroda i njene inteligencije.

Udovac i prefrigani gostioničar i špekulant, Lojzek, želi u svoje Blatno Selo donjeti "više kulture" i tamo izgraditi "espresso", reastauraciju, hotel i kupalište. Da bi on mogao ostvariti svoje spekulantske zamisli, bio bi mu u prvom redu potreban kapital, kojeg on još nema. Zato se mora njegov sin Hanzi oženiti s nekom bogatom djevojkom, koja će mu donjeti kapitala. (A i zenidbom svoje kceri Elze, mora on profitirati). Hanzi je, međjutim, zaljubljen u siromasnu seljaku djevojku Dorku, koju pak stari Lojzek ne će zbog njena siromastva i zbog toga, što bi ona pokvarila njegove "gospodarske planove". U stvar se upleće krojacica ("viška") Roza, rođakinja Dorke. U tom casu iz Amerike dolazi u Blatno Selo na posjete najmlađa i bogata Rozina sestra Milka, da svojim dolarima osigura budućnost siromasne Dorke. Zgodnim i saljivim manevrom Roze i Milke, stari Lojzek na koncu isre pristaje na zenidbu Hanzija s Dorkom i svoje kcerke Elze s učiteljem Ivom, a ne s varalicom i hohstaplerom Maksom Fuchsom (koji se uopće nije zvao Fuchs, kako se je Lojzekovima predstavio, nego

Bruno Babić).

Igrokaz svršava vrlo sretno. Lojzek se je prilagodio hrvatskim okolnostima (kao što se je prije prilagođavao drugim okolnostima).

VIII

U igrokazu se jasno očituje mladost, koja diše i misli hrvatski.

Lojzek: ... Ča se ti toliko uplitaš va te seoske pošle?

Hanzi: Zač se ne bih smio shadjat s mojimi tovarusi? Ča nisam i ja jedan od njih? Mer sam se i ja u Blatnom Selu rodio.

Lojzek: Ali ti si se na više rodio. Pak neka mi izgovarat ime našega sela po hrvatsku, to tako smrdi. Ti ne keraš međ ove Krcbote, ki su s nosom va zemlju zapiknuti.

Hanzi: A ča ne ću od ovih ljudi živit?...

Lojzek: Sađ amolj Hanzi, ča ti ništ nimeš ferštanda? Ča ti ne znas, ča bedojta Fortschricht?.....

Lojzek: Nek špotajte se, za par ljet vas i tako nij. Zgubit ćete se! Sadašnja generacija je zadnje hrvatsko pokoljenje u Bad Brunnu.

Pere: Onda bi morali sini prije u grob neg oci. Vi ste vaše hrvatsko prodali za zdjelu leće. Ali mi ne! Mi smo još Hrvati! A i vas sin će ostati Hrvat.

Lojzek: To vam nek mladi učitelj vrta va glavu...

Pavé: Velu, da ćemo mi Hrvati izumrit.

Hanzi: A just ne! Kako si to pjevamo kod g. učitelja: Još Hrvatska nij propala, Ča bi se starali mi mladi junaki (Vuković), Vozila se po moru galija, Rozmarija cvate (Dobrović).

Ovome nije potreban komentar. To samo pokazuje, da Otac A. Blazović vjeruje u snagu mladosti s duhovnim vodstvom hrvatskih učitelja. U ovom se tekstu vidi i los utjecaj roditelja na svoju djecu (koji se odstranjuje samo svijesnim zalaganjem Hrvata-ucitelja).

IX

Pisac u igrokazu pokazuje mnogo smišla za šalu, komediju i simboliku. Selo u kom se igrokaz zbiva zove se Blatno Selo (Kotenbrunn), a Lojzek kani njega nazvati Heilbrunn, Badbrunn ili Brun am Gebirge, kad se u gradu uz pomoć "zarucnika" njegove Ene, laznog inžinjera Maksa Fuchsa ustanovi, da u njihovom dvorištu izvire ljekovita voda.

Od nedostataka igrokaza, najviše nam upada u oči prilično nedotjerani jezik, kojeg bi A.B. bio sigurno usavršio i dotjerao, da je imao malo više vremena. Kad govorimo o jeziku, onda mislimo i na sredinu u kojoj živimo. Kako je moguće usavršavati i dotjerivati materinski jezik, kad živimo u jednoj sredini koja nije baš literarna, a još manje u duhu našeg jezika, naše duše i naših emocionalnih doživljaja?

Igrokaz nam se sviđja. Nadamo se, da će se i publici sviđjati, kojoj će ga uskoro diletantaska družina Hrvatskoga akademskog kluba na više mjesta u Gradišću prikazati. Usprkos tretiranju ozbiljnih problema, u njem imađe zbilja mnogo šale, koja će mnoge nasmejati.

Pisac igrokaza sigurno nestrpljivo očekuje odjek njegov, što je shvatljivo, ako se uzme u obzir ideološka pozadina djelca. Mi se samo moramo veseliti, da je A. Blazović nastavio pisanjem, te u kratkom vremenu nakon svog prvog dramskog pokušaja "Hiza Drasković", hrvatsku književnost u Gradišću obdario svojim novim djelcem, koje

je po zamisli i tendencijama potpuno originalno i čisto hrvatske. I ovaj nam igrokaz govori o snažnoj i neposrednoj личности A. Blazovića, kojem moramo pozeljeti, da čim prije izda svoje novo djelo: roman ili knjigu pjesama.

Ako se sjetimo riječi najvećega hrvatskog kritičara i pisca A.G. Matoša, koji reče: "Što slabija knjizevnost, manji i slabiji narod", onda nam je jasna snaga i uloga knjizevnosti u životu pojedinog naroda.

S. Šulek

HRVATSKOM AKADEMSKOM KLUBU

I

Podiglo se sunce
do zenita
i moje oči na vrhunce,
gdje stanuje elita.

I proširio se moj horizont,
ko sunca žarkog zrake.
Diže se naš front
iz prljave i mutne mlake.

Procvat ćemo, braćo! -
ko nevino cvijeće.
Sunce nas grije i Istina,
životi veliki i proljeće.

II

Al netko grize naše plode,
netko guši našu mladost,
netko nas gnijēći, rusi, bude.
Netko krađe našu radost.

Nekoga peče naš pokret:
taj psovku drži na ustima,
taj mrzi naš okret.
Tome otrovna krv struji žilama.

A naša je mladost poletna,
Vjerujemo u sebe i proljeće.
Naša je mladost cvjetna.
Rastemo, rastemo ko cvijeće!

S. Š.

OSVRT NA PISANJE AUSTRIJSKE ŠTAMPE POVODOM PUTOVANJA MINISTRA VANJSKIH POSLOVA KREISKOG U BEOGRAD I NA NAŠ INTERNI KULTURNO-POLITIČKI ŽIVOT

Kad je redakcija "Glasa" bila takoreći svršena, otputovao je u Beograd ministar vanjskih poslova Doktor Kreisky, gdje je s jugoslavenskim ministrom vanjskih poslova, Koćom Popovićem, vodio razgovore i o južno-slavenskim nacionalnim manjinama u Austriji. Odjek tih razgovora citali smo svoj austrijskoj štampi, te bih se u ovom članku zelio ukratko osvrnuti na stil i način pisanja te štampe, a s time u vezi i nešto reći o kulturno-političkom životu naše nacionalne manjine.

(Nastavak na str.24).

NEŠTO O NARODNIM NOŠNJAMA

Svaki narod ima svoja narodna dobra, koja zašto zove "narodna", jer ona dolaze od naroda; njih je stvorio da običan narod, a ne moderni napredak čovječanstva i tehnike. Znatnu i veliku kulturnu ulogu tih narodni dobara zauzimalje folklor: narodne pjesme, narodna glazba, narodni plesovi, a ne nazadnje: narodna nošnja.

Ove narodne nošnje polaku propadaju i nestaju iz javnosti, izrivljuje ih moderni svijet iz općenitog vidjeka. Samo pri raznim proslavama i kazališnim predstavama ih se može vidjeti i njima se diviti.

Naš bratski narod na hrvatskom jugu ima još mnogo bogatstva na ovome području, a kod nas u Gradišću mogli bi samo nekoliko sela imenovati, u kojima se u ormarima i ladicama još brizno čuva to naše narodno blago - narodna nošnja.

Uzdržanju narodnih nošanja, narodnog plotiva, našivanja i druge narodne umjetnosti i rucnog rada tezak je udarac zadao posljednji rat i poslebojni napredak modernosti i upliv grada. Koliko se je još svega prije rata opazilo, kada su si naše djevojke još same napravljale narodna upleća, kićene prsluke, krasne haljine i suknje i naruzane rupce. Vezati i našivati bila je prije nekoliko desetaka godina još prava narodna zabava. Mnoge naše djevojke su se u tome stoviše natjecale, da ljepše našiju i ukrase svoje rupce, obrube pregaču, a osobito rublje i "snicke" (donje suknje), na kojima su skutovi (donji okrugli obrubi) igrali u cipkama i zubicama, našitimi crvenim ili plavim koncima. Takovi su ručni radovi bili nekada posao dugih zimskih večera. Sada je ali nažalost mnogo i mnogo toga nestalo. Mnogi misle, da je sve, što je staro i narodno nekako zastarano i neukusno i da je sve ono, što je novije i modernije, bolje i ljepše. Može se kadkada reći, da je moderna oprava i rublje praktičnije, ukusnije i jeftinije; ali ljepše, divnije i prirodnije nije.

Narodna nošnja, narodno odijelo, narodni rubovi - sve to možemo nazvati rascvalom livadom, punim kresom i divotom, što je stvorila sama nevina narav, a ne moderni upliv i tehnički napredak industrije. I zato treba narodnu opravu cijeliti, njegovati. Treba ju njegovati i širiti, da ne izumre i nestane, kao rascvala livada u maglenoj jeseni.

Opisati i ricima na papiru ocrtati narodnu nošnju je veoma teško. Još i fotografija ili slika u bojama ne bi mogla u tome potpuno udovoljiti, jer i tako se ne bi moglo sve najper i straga točno vidjeti, a još manje donje rublje. Najbolje je tu krasnu opravu gledati očima i tu divotu promatrati na vitkom djevojačkom tijelu, ili posebne dijelove i rublje promatrati u ormarima i ladicama.

Kod nas u Gradišću možemo opaziti slijedeće narodne nošnje:

Na Haci (sjeverno Gradišće) možemo opaziti u Novom Selu, Pandorfu i Bijelom Selu krasnu narodnu nošnju. Ženska i djevojačka nošnja u ovim selima sastoji se iz slijedećih dijelova: "Čahja" (bijela bluza), "uplećak" (crni li sareni samitni prsluk), "kiklja" (donja suknja sa "kobasicom", na kojoj vise suknje), dvije - tri cipkane bijele podsuknje i gornja sviona ili suknena suknja. Ove sve podsuknje i suknje dosta su široke i lijepo stoje. "Zužnja" (dugacak sareni trak, koji visi s najper i straga u formi stole preko tijela). Preko gornje suknje sveže se crni kukljin (pregača). Na nogu dodju crne cipele i bijele carape.

Muška nošnja u hatskim selima također je znamenita i ukusna: "Halja" (širok muški kaput sa pozlaćenim gumbima), crne ili plave naznorane hlače i velik okrugao šesir sa perom zdrola.

Kao najljepšu narodnu nošnju gradišćanskih Hrvata možemo smatrati djevojačku i žensku nošnju iz Stinjaka u novogreskom kotaru. Ova nošnja ima ove dijelove: "Pleće" (bijela bluza) sa

tvrdimi nabranimi, širokimi i čipkanimi rukavima. Šara nafadrana gornja "kilja" (suknja), pod koju dodju tri-četiri tvrđe podsuknje, ukrašene šarim vezivom i cipkama. Na "pleće" dodje barsunski (samitni) prsluk, pa preko grudi svezani šareni rubac imenom "rugljaca". Na gornju suknju dodje bijeli ili blijedo-šareni kukljin (pregača): na glavu cvjetna kruna ili svioni neruženi rubac; na noge crne, žuto ukrašene cizme. Ova stinjačka nošnja je prava simfonija boja i daje lijep ukras djevojačkom tijelu. Široke suknje, nasršeni rukavi pleća i kruna na glavi slice na jednu čivnu rasevalu i bujno rasirenu ružu.

Muska nošnja na Stinjaku nema nikakve osobitosti.

Na Poljancima (Uzlop, Vorištan, Klimpuh, Trajštof i dr. sela) opaža se takodjer narodna nošnja.

Ženska i djevojačka: Bijelo "upleće" (bluza), ukrašeno crvenim vrpčicama; crveni (ili koje druge boje) "lajbl" (prsluk), znošama i nakitom ukrašen; blijedo šarena "halja" (suknja), pod njome bijele, čipkane "snicke", a zgora zeleni ili crveni "fijertuk" (pregača).

Muska nošnja: Samitni črni prsluk sa velikim zlatnim gumbima; bijela kosulja, crne hlače i cizme; na glavi "astrika" (crna kapa iz ovčinjeg krzna).

U sridnjem Gradišću (Vel. Borištof, Donja Pulja, Frakanava i druga sela) opaža se nošnja više mađjarskog kraja, koju narod ipak gleda kao svoju nošnju.

Djevojačka nošnja: Crveni ili črni "lajbl", zlatno ukrašen; bijela bluza; bijela, crveno ili zeleno ukrašena "halja" (suknja); jednu ili dvije bijele "snicke", čipkane ili našitimi zubicama ukrašene i bijele carape; crne cizme.

Muska nošnja: Bijela kosulja širokimi rukavima, crveni ili črni "lajbl"; bijele široke gaće; mjesto pregače svežen oko pasa šareni kašmirski rubac. Na nogama crne cizme; na glavi "astrika" sa perom zdrala.

Ovde sam nekako iz daljnjeg pokušio opisati našu narodnu nošnju i hoću još jedno napomenuti: nošnja se ne može potpuno i točno opisati; treba ju ocima vidjeti. Narodnu nošnju treba cijeliti, treba ju njegovati i obnavljati, jer ona je veliko i neprocjenjeno narodno dobro, kojom se svaki narod može ponositi.

A. L.

VRAĆANJE U NOĆ

Sivim putem kosci se, šutke, vraćaju
 Nošeci miris pokošenih livada:
 Ostre im kose zaspale preko ramena;
 Žar duhana, daleka vidljiv, pred tamnim
 glavama.

D. Tadijanović

DRAGI ČITATELJI

Radosni smo, da "Glas" ovim brojem uvodimo u četvrtu godinu njegova izlazenja. Možemo reći, da smo do sada prikupili mnogo iskustva, koje će nam olaksati naš budući rad; pisanje i forsiranje snažnijeg kulturnog i literarnog života u Gradišću i Becu, gdje mi živimo. Naša kulturna i literarna sredina mora se u svakom pogledu proširiti i ojacati, te potaći na pisanje sto većeg broja mladih Hrvata.

(Nastavak na str.26).

"ERZKROBOHT" I VELIKONIJEMCI

Piše: Erzkrboth

Od našeg prijatelja dobismo nedavno ovo interesantno pismo, pa ga citateljima "Glasa" rado predocuujemo. Pisac pisma zastupa mišljenje, da je Haidn hrvatskog porijekla. Mi se ne kanimo baviti pitanjem, da li je ta teza ispravna, jer svakome dopuštamo njegovo lično mišljenje. Taj nas članak zbog druge stvari dira. U njemu se naime jasno vidi, da i kod mlade učeće generacije živi neaustrijski i neevropski duh, koji svojim tendencijama spada u prošlost. MI VIDIMO, DA SE U ZADNJE VRIJEME PONOVO OŽIVLJAVAJU AVETI PROŠLOSTI U RAZNIM EVROPSKIM ZEMLJAMA. Da ne bi ove opasne tendencije došle do snažnijeg izražaja, moraju odgovorni ljudi, institucije, a narocito škole TOJ SVARI POSVETITI VIŠE PAŽNJE i mladoj generaciji prikazivati prošlost onakovu kakva je ona doista bila - dobra i losa - DA NOVA GENERACIJA NE BI OPET ZAŠLA U KRIVE PUTEVE. Badava je govoriti o austrijskom patriotizmu, ako se u tom pravcu ne odgaja mladog govjeka. MI HRVATI, KOJI LJUBIMO SVOJ MATERINSKI JEZIK I NAŠU HRVATSKU KULTURU. SPOSOBNI SMO DA CIJENIMO KULTURNE TEKOVINE DRUGIH NARODA, TE KAO TAKOVI IMADEMO PRAVO TRAŽITI DA DRUGI NARODI I NAŠE CIJENE I POŠTUJU. Jer ako se narodi Evrope barem u tom pogledu ne sporazume, onda ne će nikada doći do bliže suradnje i međusobnog razumijevanja između njenih država i naroda u tim državama. EVROPU NE ČINE SAMO GERMAN-SKE, ROMANSKE ILI SLAVENSKE DRŽAVE, VEĆ SVI NARODI I SVE DRŽAVE U EVROPI.

UREDNIŠTVO

Naredno će te se čuditi mojemu imenu, no krstili su me tako moji kolege, s kojima vas u ovom pismu želim poblize upoznati. Oni su Nijemci, ja sam Hrvat.

Moj razred dila se u dvije grupe. U prvu grupu spadaju kolege, koji žive još u velikonjemackom duhu. To je velikonjemacka grupa. Ona zauzima treći dio razreda. Druga se grupa sastoji od Njemaca, koji su protiv Veliko-Njemacke. Oni kažu: Mi nijesmo Nijemci, nego Austrijanci. Samo je naš jezik njemacki. Ovu bi grupu htio nazvati austrijskom grupom.

Prije nekoliko dana dobismo pitanja iz geografije, koja moramo obraditi za maturu. Kao Gradiscanac izradio sam pitanje o Gradiscu. Pri tome sam se trudio, DA TU TEMU OBRADIM U HRVATSKOM DUHU i u radnji napomenuh sve sadašnje i bivše vodeće hrvatske ličnosti. No sto sam već trebao. - Joj, joj, Bože pomози! Moji drugovi zaletili na me, kao na razbojnika. I rugali su mi se. - Što nas interesiraju ti svi Kroboti. Mi smo Nijemci i ne kanimo ništa o tim vucibatinama. Škoda da vas nije Hitler u koncentracioni logor bacio.

Ovako je kricala velikonjemacka grupa. No jedan pristaša austrijske grupe (Becan) mene je branio.

- O dodji Duse sveti i rasvijetli me, da pravo počnem, molio sam u sebi. Tada mi dodje divna misao. Većina mojih kolega stuje Haydna i ja kriknem: - Poznati historičari posvjedočili su, da je "vas" veliki muzičar Haydn hrvatskog roda! - No glej Erzkrbotha. Ovaj će sve za Hrvate sproglasit. Na zednje još i naš Nijemce, hahahaha.....! Ali ja nastavim: - Haydna ded je stanovao u hrvatskom selu. Možda će te sada razumjeti, zasto je ovaj veliki muzičar u preko 50 svojih sinfonija uzeo hrvatske narodne pjesme kao motive. Mimo toga znam, da ste vi svi zato, da se upelja opet stera austrijska himna. A znadeli li, da melodija te divne himne

nije ništa drugo nego varijacija jedne hrvatske narodne pjesme? A jeste li i to znali, da je pjesnikinja sadašnje himne isto hrvatskog roda? Ada je svejedno koju himnu pjevate, u svakoj živi hrvatski duh.

Očekivao sam ruganje, ali ravno sada zazvoni kloštarski zvon, koji poziva na večernju molitvu.

Dugo sam ležao u postelji, ne mogavši zaspati. Obračao sam se s jedne strane na drugu. Ure na kloštarskom tornju su već davno odbile jedinaistu. Ništa nije čuti odlag teškog disanja kojih kolega. Bio sam umoran, no zaspati nikako nijesam mogao. Bojao sam se, a da ni sam nijesam znao koga. Da li zutrašnjeg dana i velikonjemacke grupe? Počnem moliti.....

Slijedeće dane pričao sam pojedinim drugovima nešto iz hrvatske povijesti, o tome kako su se moji predjedovi klali s Turcima i tako Austriju spasili. Ukazao sam im na vjernost Hrvata prema cesaru. Pri tom bila mi je na pomoć jedna knjiga, koja je izdana prilikom tridesetljetnog jubileja, da je "radišće" priključeno Austriji. Među ostalim veli knjiga slijedeće: Die Kroaten im Burgenland sind sehr deutschfreundlich, meist auch der deutschen Sprache mächtig und unbedingt staatsstreu.

Nakon vrućih debata zadobih čitavu austrijsku grupu za se. Sada smo često vodili debate s velikonjemackom grupom, dokle smo teškom mukom vecinu osv jedočili, da svaki narod ima ista prava, svejedno da li su to Nijemci ili Hrvati, bijeli ili crni narodi. Samo su se dvojica suprotstavila i se rugala sada svojim drugovima, da su se dali od Erzkrobotha zasljepiti. No, navredi sam obadvim dokazao, da jedan ima ugarsko ime, a drugi česko. Tako je dokazao Erzkroboth velikonjemcima, da oni uopće nijesu Nijemci.

HUMOR

Neki betežnik čuje, da jedan vračitelj u gradu prosi za prvu ordinaciju 40 silinga, a za svaku slijedeću samo 10 silinga. Tako on ide jednog dana k njemu i kaže: - Zdravo vračitelju. Opet sam tu. Vračitelj: - Ali ja vas uopće ne poznam. Betežnik: - Ali bio sam prije nekoliko dan kod vas i vi ste mi pregledali pluća. Vračitelj: - Kako vam sada ide? Betežnik: - Još ništa bolje. Vračitelj: - Onda primajte i na dalje lijek, kojeg sam vam zadnji put prepisao. Prosim 10 silinga. Hvala. Dovidjenja.

ISAAC NEWTON

Isaac Newton, poznati engleski prirodosnanac, sidio je mnogokrat jur na rani jutri u svojoj sobi, zamišljen u studije. Kad jednog dana nije ništa jio, donese mu služavka jaje, da mu ga skuha, no on kaže: - Sada ravno nesam časa, ali metnite jaje tamo, ja ću ga sam iskuhati. Služavka kaže: - Tri minute ga morate kuhati, onda je najbolje. I ona otiđe. Za časak dođe opet, da opere posudje. No, ona se veoma začudi, kad vidi gospodara, kako stoji kod peći. U ruki je držao jaje, u posudi kuhao je ure.

Ne kanim ovdje govoriti o pojedinim točkama razgovora dvaju ministara vanjskih poslova, već se samo želim osvrnuti na onu točku, koja se tiče manjinskih pitanja u Austriji.

Procitao sam takoreći svu austrijsku štapmu, koja piše uglavnom u slijedećem stilu.

"Das Kleine Volksblatt" od 19.III. 1960. kaže:

Koruški manjinski problem je austrijska stvar.

"Arbeiter Zeitung" od 19. III. 1960. piše:

Upravo se je ministar vanjskih poslova, dr. Kreisky, uvijek zaozimao za najliberalniju upotrebu internacionalnoga demokratskoga manjinskog prava za južno-slavenske manjine u Austriji - i to radi Južnog Tirola.

"Neuer Kurier" od 19. III. 1960. također navodi:

Pitanje Slovenaca tice se samo Beca.

"Express" od 19. III. 1960. piše:

Slovenačko pitanje mora se riješavati samo između austrijske vlade i manjine.

"Neues Österreich" od istog datuma:

Jugoslavija se izjasnila spremnom, te želje slovenačke manjine u Austriji priznala kao unutrašnje austrijsko pitanje.

"Die Presse" od istog datuma:

Beogradska je vlada priznala, da je pitanje koruških Slovenaca interna stvar Austrije. Ali ona se za to pitanje vrlo interesira. Austrija će se - kako je Kreisky osigurao - ozbiljno truditi, da se pravedne želje ove manjine u okviru austrijskog zakona ispune.

Nije potrebno, da citiram i druge novine, jer sve su pisale u tom stilu. I bečka radio-stanica govorila je samo o manjini koruških Slovenaca.

Kako se vidi, u cijeloj austrijskoj štampi i radio-stanici nas gradišćanskih Hrvata nema. To je vrlo interesantno. Prema tome moglo bi se zaključiti, da u Beogradu o nama uopće nije bilo govora.

Ipak se čini, da je stvarnost izgledala barem malo drugačije, nego što je to austrijska štampa i radio-stanica - namjerno ili nenamjerno - prikazala austrijskoj javnosti. U "Wiener Zeitung" od 20. III. 1960. čitamo naime u zaključnom komuniqueju dvaju ministara, gdje se i naše ime spominje: U toku razgovora jugoslavenska strana naglasila je značenje pravednog rješenja problema slovenske i hrvatske manjine u Austriji i doduse u cilju očuvanja njihova etničkog karaktera i njihova nesmetanog nacionalnog razvitka odgovarajuće dužnostima iz državnog ugovora i u suglasnosti s internacionalnim pravilima. Austrijska je strana u ovom pogledu izjavila, da savezna vlada u smislu osnovnih načela austrijskog ustava i člana 7 državnog ugovora nastoji položaj naglašenih manjina u Austriji konsolidirati.

Ove rečenice dokazuju, da se jednom i nas u Beogradu spomenulo. Da nas je austrijska štampa (i radio) i sada tako ignorirala, pada u oči svakom pismenom čovjeku. Doista je vrlo interesantno, da ta štampa, kad piše o nacionalnim manjinama, napominje samo Slovence.

Ako malo o tom problemu razmislimo, možemo zaključiti: ignoriranje austrijske stampe naše manjine bilo je namjerno. Razumljivo je, da austrijskoj vladi nije ugodno, ako svijet danas mora saznati, da u Austriji danas postoje neriješeni manjinski nacionalni problemi. Jer s kakvim licem može Austrija nastupati pred svijetom, kad govori za Južne Tirolce, ako ista prava manjinama u vlastitoj zemlji? (Poslovice kaže: Najprije si pometi gnoj pred svojom vlastitom kućom, onda ga idi mesti pred druga vrata). Njoj nije drago priznati, da tu postoje zapravo dva nacionalna problema. Slovenci su jedna nacionalna manjina, a mi smo druga nacionalna manjina. U Austriji postoje, dakle, dva nacionalna problema. Naš nacionalni problem nije isti slovenačkom. Sigurno je, da ima nekih sličnosti. Austrija zato mora ta dva problema riješavati odvojeno, obazirući se na posebne okolnosti naših nacionalnih manjina. Mi se samo nadamo, da će Austrija te probleme riješavati tako, kako to piše u "Wiener Zeitung". To će joj samo biti na korist i na čast.

Iznešeni slučaj daje mi ozbiljnog povoda, da se ukratko osvrnem

na naše interne manjinske probleme. Odmah postavljam pitanja. Gdje leže pravi uzroci, da se o nama tako malo u javnosti piše i govori? Ne leži veliki dio krivice i na nama? Pogledajmo si samo djelotvornu politiku slovenačke braće, pa da vidimo uzroke naših neuspjeha. Austrijska štampa bila je i ovaj put takorekuć prisiljena, da Slovence napominja, a nas ne. Prije putovanja Kreiskog u Beograd, vođe Slovenaca dođu u Beč i poduzmu odgovarajuće korake za svoju stvar (8. III. kod saveznog kancelara, 10. III. ministra nastave i 9. III. organizirase konferenciju za štampu); Jasno se, dakle, vidi njihova aktivnost. A naša? Gdje smo u tom času bili mi gradišćanski Hrvati? "Nas Tajednik" piše o našem hrvatskom problemu po tuci, kad je Kreisky već u Beogradu.

I opet se jasno pokazalo, kako mi Hrvati čekamo pomoć samo od drugih. Mi mislimo samo o tome, kada će biti riješeni problemi Slovenaca i Južnih Tirolaca. A kada se rješavanjem tih problema doista nešto postigne, onda naša hrvatska štampa o tome ne zna ništa drugo reći nego: mi se s time slazemo sto put. I mi to podupiramo.

Naša prava ne mogu izvojevati Slovenci, jer imaju dosta svojih problema. Kako možemo očekivati pomoć od drugih, ako se mi sami svom našom snagom ne založimo za našu manjinska prava? Poslovice veli: Pomozi si sam, onda će ti i Bog pomoći.

Spavaj ti narode u Gradišću i čekaj dalje, da ti pečene vrane padnu u usta! (Pečen golub ti doleti? - Ej to nij dost na planeti; Sam va usta ne će past, - zanut moras, kad je cas! M. Miloradić). Ali vjeruj mi, dragi narode, bez ostre borbe i bez gledanja na to da li ćeš si požgat prste nema uspjeha. Svaka ideja, ako se kani proturiti u svijet prava svoju borbu na pravom mjestu. Ideju, nadam se, imamo! To je kulturna autonomija gradišćanskih Hrvata - pod kojom autonomijom podrazumjevamo naš kulturno-politički procvat unutar prava, koja nam osigurava član 7 državnog ugovora. Kad spominjem borbu, onda pitam: gdje je naš koncept? Sve mi se čini, da ga nemamo. Kad bismo mi taj koncept imali, onda bi austrijska javnost to putem austrijske stampe više osjetila (nego do sada i sada), kao što osjeca koruška Slovence. Također mi se čini, da mi svi radimo svaki na svoju ruku, što je na drugoj strani razumljivo, budući da nemamo centralnoga i sposobnog aparata s jednim jasnim i čvrstim programom, te koji bi davao direktive i planove rada svim ostalim hrvatskim organizacijama i pojedincima, što na kulturno-političkom polju rade za hrvatstvo. Dokle mi tog sveopćeg programa nemamo, čitav naš kulturno-politički život ovisit će i dalje od dobre ili loše volje pojedinih Hrvata. A to je vrlo malo, jer mi se ne možemo na to nasloniti je li će imati pojedini učitelj, nacelnik ili duhovnik (i dr.) dovoljno vremena ili dobre volje, da se zauzima za nas.

Iz ovog se jasno vidi, da mi moramo raditi na stvaranju jednoga koncepta, do kojeg možemo doći samo SVEOPĆOM REFORMOM cjelokupnoga našega kulturno-političkog života. A reformu možemo sprovesti samo onda, ako jednom sjednu za zajednički stol predstavnici svih naših društava - iz Gradišća i izvan Gradišća - te svi pojedinci, političari i kulturni radnici. Na toj konferenciji najprije bi se morala iskristalizirati različita mišljenja, te postaviti pitanje što mi zapravo hoćemo? Zatim bi se na temelju toga islo na razradu našeg šireg programa. Delegati konferencije morali bi se predhodno za nju pomno pripremiti i to na taj način, što bi se posavjetovali sa svojim najbližim suradnicima. Taj sveopći program bi bi tako uzor na temelju kojeg bi si stvarala programe ostala hrvatska društva. On bi morao predvidjeti i zaokružiti sve točke propagande prema vani i u nutra. Taj program bi morao predvidjeti i osnivanje hrvatskih društava (sekcija centralnog društva) po svim hrvatskim selima. A ta seoska društva morala bi postati krov za sva ostala društva u selu (katolička omladina, ognjobransko društvo i dr.).

Kod svega toga politička pripadnost ne bi smjela utjecati na tok razvoja nacionalnog života, u kojem bi na taj način bio uključen cijeli naš narod. Vođe tih seoskih društava morali bi biti sposobni, t.j. oni bi morali biti u stanju sprovođjati u život osnovne principe sveopćeg programa ili koncepta. Centrala bi eto na taj način bila u vezi s našim narodom i naš nacionalni život postizavao bi bolje i uspješnije rezultate, nego do sada.

Vrijeme je zrelo za taj posao. I ostra borba mora se odmah započeti, ne gledajući na to hoće li se to kome svidjati ili ne. Mi više ne možemo čekati. Nama preostaje samo to, da se odlučno sa svom našom snagom latimo dinamičkim i taktičkim borbe. I onda će u ime naš Hrvata moći govoriti samo onaj čovjek, koji će tu borbu uzeti na sebe i bez ikakvog kompromisa sprovođjati u život sva naša prava. (Putovanje Kreiskog u Beograd najbolje nam pokazuje gdje leže naše pogreške). Koji se boje i strahuju, mi nažalost njih moramo staviti na stran. Takovi nam ljudi samo štete i spriječavaju, da dostignemo i ostvarimo sva naša prava. Ako to sve učinimo, u budućnosti nas ne će moći tako lako ignorirati i govoriti, da problema gradiscanskih Hrvata ne postoji. Nu, da li u javnosti postoji naš problem? Ne. Što je to, ako se u "Našem Tjedniku" neprekidno pišu slatke riječi o našoj nacionalnoj "hrabrosti", ako pak on svojim jasnim pisanjem ne poduzima nikakve konkretne i praktične inicijative. (To je vrlo malo, ako se stalno piše: Mi Hrvati još živimo, a k tome ništa ne poduzima). Može biti, da netko od ogovornih ljudi znađe za pisanje "Našeg Tjednika", ali ako se tome ne kuca stalno na vratu (kao što to čine braća Slovenci), onda se sve hrabre i milozvučne riječi "Našeg Tjednika" tako lijepo zaboravljaju, da je to jedna divota.

U ovom članku nisam kanio nikoga uvrijediti, nego sam samo pokušao iznijeti, otvoreno i pošteno, neaktivnost našu, te kazati kako se putem sveopće reforme našeg kulturno-političkog života mora poostrijeti naš nacionalni život u pravcu očuvanja našega etničkog karaktera i svega onog što spada u pojam hrvatstva. Jedna sveopća reforma za naš gradiscansku Hrvatu od sudbonosne je važnosti. Historija nije igra. Kako će nas drugi uzeti ozbiljno, ako se to mi sami ne uzmemo?

Još jednom: Pomozi si sam, onda će ti i Bog pomoći!

m. p.

DOMA

Došal je sin domom na pohod.

Vsako leto je htijl dojt, da predstavi, pokaže ocu i majki svoju punu mladost i cvatuće zdravlje. I kot se je htijl vrtoglavom hitrinom ogledati po starom dragom stanu, kot je htijl preblazeni-mi, svitlomutnimi ocima pogledati ocu i majki u lice, nije nikad ni upamet zel, kako ova lica od leta do leta venu, zapadju i starnu.

Letos je opazil. Letos, kad je objamil oca, je najednoc opazil, da je za glavu veći nego otac. Jos pred nekolikimi leti je kumaj dosigal na stol, a sada mora prignuti glavu, da doseže očevo celo, ko se je nekad zabijalo u hizni tram. Onda se je nek zaliknul; cvrste mu ruke klonu i spusti oca. A ov se struni trudno na stolac. Samo oči mu se svitu osebitim plamenom - od veselja nad jakosćum i mladosćum svoga potomca-sina. A sin ga leđa. I kod gleda svoga oca, tako zlamljenoga, tako skućenoga, vidi sebe kot maloga dčaka, kako bizljari i poskakuje za njim na putu u vinograd ter s velikom dčinjnom gizdosćum miri ocima plečata ramena i zelezne ruke svoga roditelja-oca. A sada? Jos samo jedan lakat, jos samo tri pednji. ..i postat će mu otac zemljom jedanak, ravan. Dusa mu zavrisne od boli kotno da se je najednoc otvorila pred njim tragedija clovičje-ga života. Pak se samo obrne na stran, da mu nij viditi suze u ocima.

(Iz knjige "Veliki i mali" od Ogneca Horvata).

GRADIŠĆANSKA KRONIKA

Opet je započela snažna agitacija u nezakolhoženim selima "istočnoga" (mađjarskog) Gradišća.

Sa strahom i trepetom očekuju seljaci privatnog gazdinstva agitatore iz grada, koji njima dolaze tumačiti kako treba orati, sijati i koje su prednosti socijalističke poljoprivrede.

Izgleda da ima i zadovoljnih seljaka, kao što je na pr. pjesnik Hrvata "istočnog" Gradišća, Mate Šinković, seljak iz Koljnofa.

Čujmo ga, kako samo odvažno zbori:

Skupni trud, skupnu kasu

Nednomu na svoju masu.

Čemo dilit pak jeseri! -

Dost će dojt, tebi i meni!

Da, dilit će jeseni. A preko ljeta? Ništa! Pjesma gluši, pjesnice, na basnu Krylova "Strekoza i muravej" ("Cvrčak i mrav"). Svi ste vi strekoze, a "skupna kasa" muravej.

Seljački pjesnik želi "Mir, sriću i veselje" u novoj godini. Gdje je vaš mir?

Imado mnogo interesantnih stvari u Vašoj pjesmi "Novo ljeto". Da, majke tuguju za svojim sinovima. One znadu što se oko njih događa, one to dobro znadu. Znadu one, da od svoje djece ne mogu tražiti potporu, budući da svaki za sebe mora raditi. I one se moraju pukljaviti koč ukapanja, da bi zaslužile svoj kruh, jer su u socijalističkoj državi svi jednakopravni. Tko ne radi, taj ne treba ni jesti! Majke s pravom tuguju za svojim sinovima, kcerima, ali ne samo za onim, koji padoše u ratu, nego i za živim...

Vi ste, pjesnice, zadovoljan! Vi pišete lijepo, ali ne za dušu našeg seljaka, našeg Hrvata. Tu ste Vi malo promašili. Zadaća pjesnika sastoji se u tome, da izrazi i opjeva duhovni život svoga naroda. I Vi to raditi na Vaš način. Ali lažno, lažno!

oooo

"O kome nismo čuli u školi, taj je zaista pokopan za sva vremena". To je podnaslov članka "Djelo Mate Miloradića predstavlja tradiciju" u "Narodnim Novinama" (preuzet iz novina "Kis Alföld").

Mozda je vaš neprijatelj zaboravio na vas, jer Miloradić bijaše svećenik, trubac istine, koji je pisao i protiv toga uređenja u kojem živite i vi?

Mi ga ne podučavamo samo u školi, nego svuda. Govorimo o njemu, pisemo o njemu, citamo ga... Mi ga ne moramo "otkrivati" kao vi. Mi ga učimo i znamo. Vi ga sada rehabilitirate. Mi se veselimo tome, da će ga upoznati i drugi, ali prikažite vi njega onakovim, kakav je doista bio: mnogostranim, strogim i vječnim borcem za narod, za svoje i naše Hrvatsvo. Vi ga smatrate nasljednikom rada J.J. Zmaja, na polju prevadjanja. Vi ga karakterizirate s prevodom jedne mađjarske pjesme od Petefija, ali za nas nije ta karakteristika najvažnija. To je bio sasvim mali krug njegova djelovanja. Njega se mora karakterizirati nečim drugim...

oooo

Dr. M. De Block govori o hrvatskoj manjini u Gradišću u "Internationale Spectator", Jaargang XIII. Nr. 17 pod naslovom "De Kroatische minderheid in Burgenland" (stranica 494-498) o članu sedmom, koji osigurava ravnopravnost manjine s Austrijancima. Broj Hrvata fiksira se brojkom 30600. Nadalje slijedi kratak historijski pregled, kako su Hrvati došli do današnjih naselja. U kratkim crtama opisuje spisateljica ugovor u Trianonu, gdje je Gradišće prepolovljeno na zapadno (pripada Austriji) i istočno (pripada Mađjarskoj) Gradišće. Narod se je okupio u "Hrvatsko kulturno društvo u Gradišću", kojem je bio predsjednik svećenik-

pjesnik Ignac Horvat, a od godine 1957. tu dužnost vrši profesor g. Bela Schreiner. Spisateljica spominja i HAK, kao grupaciju studenata. U Gradišću ima 42 hrvatskih skola. Tjedni list im je "Naš Tajednik". Dr. Rudolf Kiszling zove našu manjinu "gesättigte Minderheit". Na kraju spisateljica spominje, kako Austrijanci kažu: "Im Burgenland guckt aus jeder Schreibtischlade ein Krowott" - što nije istina.

Nažalost je ova mala brošurica premała, da bi tuđjinac iz nje mogao dobiti punu sliku o nama i o našim problemima.

Ali mi smo ipak zahvalni gospodji dr. Mathildi De Block, što si je uzela toliko truda i o nama pisala, ma da samo mali člancić.

0000

Na IV. međunarodnom kongresu Slavista u Moskvi (1-10 sept. 1958.), profesor budimpeštanskog univerziteta, Laszlo Hadrovics, održao je interesantno predavanje o našem jeziku: "Adverbien als Verbalpräfixe in der Schriftsprache der burgenländischen Kroaten". On namjerava izraditi i napisati povijest pismenosti gradišćanskog pismenog jezika. On se u prvom redu bavi problemom mijesanja našeg jezika s mađjarskim i njemačkim, to jest s utjecajem ovih jezika na naš jezik. Promatra one kompozicije, gdje se adverb priklopio uz glagol u tekstovima, koji su prevedeni iz mađjarskog ili njemačkog. Ova se pojava kasnije uvukla i u govoreći govor. Tako na pr.: doli opasti, gori podvignuti, van zignati, skupa složit, muke van stati, grad nuter zeti, i t.d. Ali za nas je mnogo interesantnije onaj dio, gdje pisac donosi kratak pregled naše kulturne povijesti i bibliografiju knjiga, odakle je crpio materijal za ovu studiju. Profesor kaže, da je prva naša knjiga izdana u Beču, god. 1741. a zvala se: Lektionar od fraciskanera Ladislausa Valentića. (To su epistole i evandjelja). Knjiga je pisana na kajkavskom jeziku, te doživjela tri izdanja: 1792., 1806. i 1841. Od sveta toga sačuvan je samo jedan primjerak i to izdanja iz godine 1841., koji se nalazi u biblioteci muzeja Sechenyija u Budimpešti. 1747. pojavi se "Horvatszki Szlabikar", o kojem se znađe samo iz predgovora knjige "Horvatszki katekhizasus ali ti kratak nauk kerszhanski", koju je izdao Jakow Wambek Dvorski mecen Blaz Lešković. Ovaj "slabikar" se nije sačuvao. Mi poznajemo samo drugi, koji je izdan g. 1806. U jezičnom pogledu najinteresantnija knjiga je "Csetvero-verszni duhovni persztan", izdana u g. 1763. od Eberhard Kragel-a. Osim toga profesor spominje još mnoge knjige, koje su i nama poznate.

Kako vidimo, tuđjinci govore o našoj narodnosti, o našem jeziku. Oni u njemu nalaze vrijednost i ljepotu.

Zašto ne bi i mi prorađili ono što se u prvom redu nas tiče? Gdje su naši intelektualci? Mi nemamo vremena za naše stvari, a tuđjinci imaju! Gdje leži uzrok te nezainteresiranosti za našim stvarima?

Ili se pozivamo: "...prorok nima časti u svojoj domovini"?

Lugarić

Ali jedno Vas molimo: šalžite nam redovitije Vaše pretplate i djelotvornu pomoć, na koju već tri godine čekamo.

UREDNIŠTVO

Pošta se šalje na adresu: Martin Prikosović, Beč 16., Paletzgasse 17/2/3.

Eigentümer u. Herausgeber: Kroat. Akademikerklub.
Wien VII., Ulrichsplatz 4.